

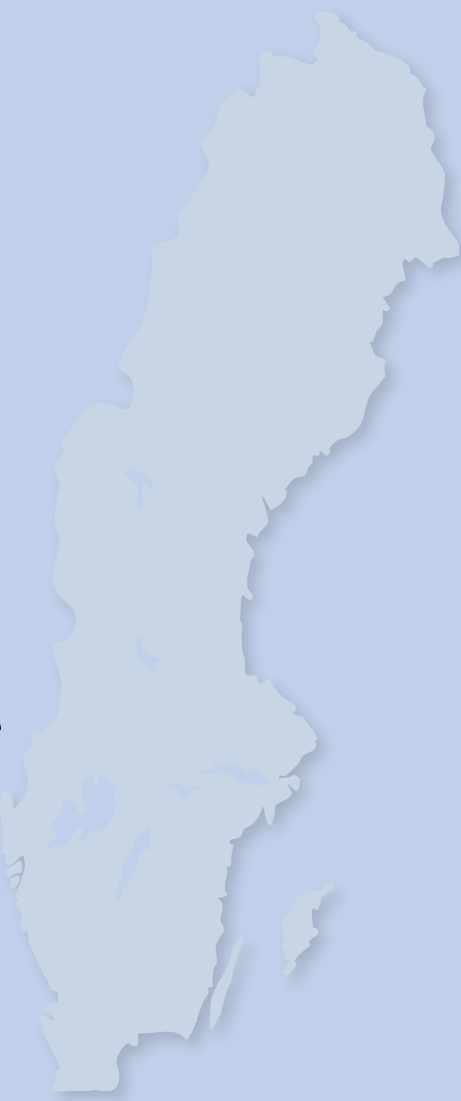
Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

The logo for SCB (Statistiska centralbyrån) is a dark grey circle containing the white letters 'SCB' in a bold, sans-serif font.

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Ur innehållet:

Splittrad bild under första kvartalet.....sid 3

Under första kvartalet i år var BNP 3 procent högre än första kvartalet 2006. Detta var en något blygsammare uppgång än under 2006, men ändå högre än det historiska genomsnittet. Den ekonomiska utvecklingen under första kvartalet gav delvis olika signaler och det ekonomiska läget är därför mer svårtolkat än tidigare.

Utbyggnad, kris och konsolideringsid 15

Utbyggnaden av den offentliga sektorn under 60- och 70-talen medförde att Sverige fick den största offentliga sektorn bland jämförbara länder. Efter de statsfinansiella kriserna på 70- och 90-talen har 90-talets budgetsanering gjort att situationen nu ser klart bättre ut. De offentliga finanserna uppvisar stabila överskott och skuldbördan är sjunkande.

Stark förmögenhetsuppbyggnad i den offentliga sektorn.....sid 20

Det senaste halvseklet har kraftiga svängningar i det finansiella sparandet fått genomslag på tillgångar och skulder i den offentliga balansräkningen. Nettoskulden har som mest uppgått till 30 procent av BNP. I slutet av förra året var nettoskulden däremot minus 16 procent av BNP, dvs. tillgångarna översteg skulderna.

Nummer 2•2007

Innehåll

Sammanfattning	3
Export och import	4
Hushållens konsumtion.....	6
Offentlig konsumtion	7
Fasta bruttoinvesteringar	8
Lagerinvesteringar	10
Branschutveckling.....	11
Arbetsmarknad.....	14
Offentliga sektorns långsiktiga utveckling.....	15
Offentliga sektorns tillgångar och skulder.....	20
Offentliga sektorn i ett internationellt perspektiv	24
Egna hem i KPI.....	27
Summary	31

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se. Välj Fokusområden, Sveriges ekonomi, SCB-Indikatorer.

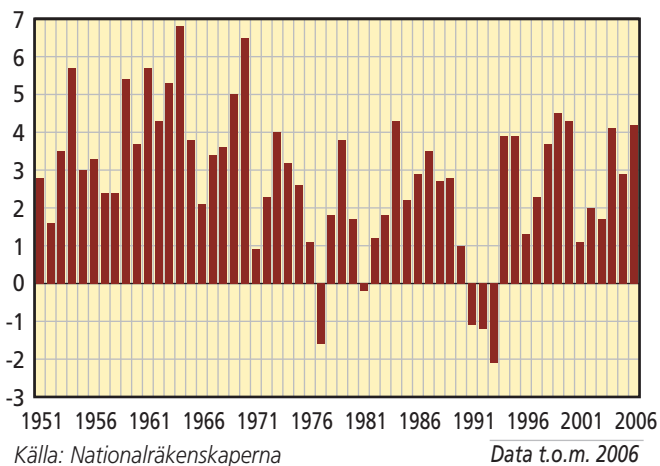
Sammanfattning

Splittrad bild under första kvartalet

Under första kvartalet i år var BNP 3 procent högre än första kvartalet 2006. Detta var en något blygsammare uppgång än under 2006, men ändå högre än det historiska genomsnittet. I Sverige har konjunkturcykler på ungefär fem år observerats under de senaste årtiondena med de senaste topppunkterna kring år 2000 samt 2005–2006. Den ekonomiska utvecklingen under första kvartalet gav delvis olika signaler och det ekonomiska läget är därför mer svårtolkat än tidigare.

BNP-utvecklingen 1951–2006

Årlig förändring i procent. Fasta priser

Bilden av en viss splittring i konjunkturutvecklingen framträder i den ekonomiska statistiken från det första kvartalet i år. Industrin visade tecken på avmattning. Produktionen utvecklades i långsammare takt än tidigare, varuexportökningen var betydligt svagare än föregående år och färdigvarulagren steg under första kvartalet. Detta, tillsammans med en minskad ordergång, var tecken på en mer dämpad efterfrågeutveckling. Produktivitetstillväxten avtog kraftigt under första kvartalet i och med att sysselsättningsökningen översteg produktionstillväxten.

Samtidigt ökade investeringarna mer än på mycket länge, såväl maskin- som bostadsinvesteringarna. Investeringarnas bidrag till tillväxten blev hela 2,1 procent, medan nettoexporten visade ett nästan lika stort negativt bidrag. En stor del av investeringarna består dock av importerade varor, varför de importjusterade bidragen visar en något annorlunda bild. Importjusterat bidrag investeringarna med 0,9 procentenheter till tillväxten medan exporten gav ett positivt bidrag om 1,0 procentenhet. Bidraget från hushållens konsumtion blev måttliga 0,3 procentenheter och den offentliga konsumtionen bidrog med 0,2 procentenheter till BNP-tillväxten.

Hushållskonsumtionen har ännu inte tagit ordentlig fart, men de disponibla inkomsterna ökade kraftigt med hela 6,1 procent i löpande priser, främst som en följd av sänkta skatter men också stigande sysselsättning. Sparkvoten steg därmed till 10 procent, vilket på sikt ger utrymme för ökad konsumtion. Den offentliga konsumtionens ökningstakt fördubblades i jämförelse med samma kvartal föregående år.

Även om det ekonomiska läget under första kvartalet var mer svårtolkat än tidigare är det tydligt att efterfrågan på exportvaror har minskat, framför allt från USA och Asien där exporten nu faller. Den inhemska efterfrågan visar däremot en fortsatt kraftig ökning främst vad gäller investeringarna.

I förbättringsarbetet med den ekonomiska statistiken ingår flera projekt där användning av långa tidsserier är en viktig del. Långa tidsserier är av stort värde när det gäller att analysera strukturella förändringar men även konjunkturcykler i ett längre perspektiv. För att visa betydelsen av långa tidsserier har vi i detta nummer av "Sveriges Ekonomi – statistiskt perspektiv" valt att fokusera på den offentliga sektorns utveckling. Analysen är baserad delvis på grundval av nyligen framtagna tidsserier för Sverige men även på statistik från bland annat OECD.

Den offentliga sektorn expanderade främst under 1960- och 1970-talen. Utgiftsandelen steg kraftigt i Sverige med en ökning av både offentliga utgifter, transfereringar och skatter. De offentliga utgifternas andel ökade från cirka 30 procent av BNP till 65–70 procent. I OECD-området steg utgiftskvoten betydligt mindre. Samtidigt som Sverige i likhet med övriga nordiska länder drabbades av statsfinansiella kriser under slutet av 1900-talet har också hanteringen av dessa kriser varit relativt effektiv.

Det senaste halvsekle har kraftiga svängningar i det finansiella sparandet fått genomslag på tillgångar och skulder i den offentliga balansräkningen. Nettoskulden har som mest uppgått till 30 procent av BNP. Stora förbättringar av den offentliga sektorns finansiella förmögenhet har ägt rum vid tre tillfällen – det senaste efter budgetsaneringen på 1990-talet. Efter tidigare uppgångsfaser eroderade de samlade överskotten relativt snabbt på grund av devalveringar och kriser i ekonomin. Den nu pågående förmögenhetsuppbyggnaden skiljer sig emellertid från de två tidigare i flera avseenden.

Egna hem i KPI är ett område där ett förändringsarbete pågår. I en fördjupningsartikel beskrivs nuläget i detta arbete och hur en ny beräkningsmodell kan komma att utformas.

Export och import

Svag varuexport första kvartalet

Exporten av varor och tjänster uppvisade under första kvartalet i år den svagaste ökningen på två år – det bör dock beaktas att första kvartalet 2006 var mycket starkt. Importen fortsatte däremot uppåt i snabb takt. Exportnettots effekt på BNP-förändringen blev $-1,7$ procentenheter, vilket är den lägsta siffran sedan slutet av 1980-talet. Orsaken till den sämre utvecklingen var en betydligt lägre ökningstakt för varuexporten samtidigt som den starka inhemska konjunkturen gav en uppgång av varuimporten som var den största sedan år 2000. Varuexporten utvecklades mycket svagt både till Nordamerika och till Asien, medan den gick bättre till Europa. Merchanting och resevaluta stod för större delen av tjänsteexportökningen.

Första kvartalet 2007 var exportvolymen av varor och tjänster 5,4 procent högre än första kvartalet 2006, medan ökningen sedan fjärde kvartalet i fjol var 1,3 procent, säsongrensad. Detta innebar att uppgången, säsongrensad, var betydligt lägre än de två föregående kvartalen. Ökningen, mätt mellan motsvarande kvartal två påföljande år, har inte varit så låg sedan första kvartalet 2005. Bakom denna avmattning låg i första hand en mycket markant nedgång i ökningstakten för varuexporten som ökade med endast 3,8 procent jämfört med första kvartalet i fjol. Det bör då noteras att utvecklingen första kvartalet i fjol var extremt stark. Jämfört med fjärde kvartalet 2006 var varuexportvolymen i stort sett oförändrad.

Export och import av varor och tjänster

	Första kvartalet 2007		
	Miljarder kronor, löpande priser	Procentuell förändring, volym Jämfört med kv 4/2006 (säsongrensade värden ¹)	Jämfört med kv 1/2006 (faktiska värden)
Export			
Varor och tjänster	376,4	1,3	5,4
Varor	285,0	0,1	3,8
Tjänster	91,4	2,6	10,3
Import			
Varor och tjänster	320,2	2,6	10,6
Varor	243,4	1,8	10,6
Tjänster	76,8	3,4	10,8

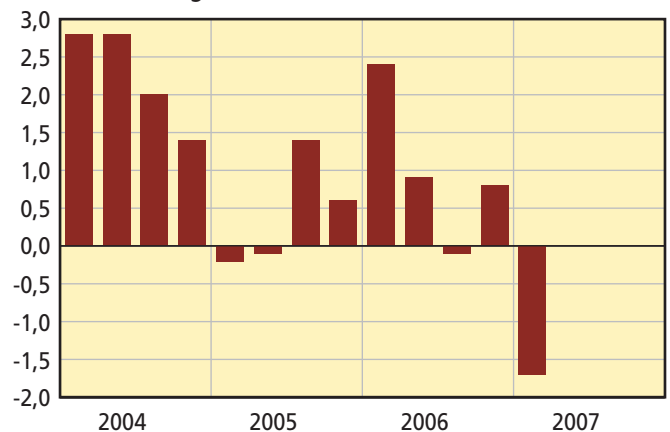
Källa: Nationalräkenskaperna

Samtidigt som exporten utvecklades i ganska måttlig takt så har den starka efterfrågan i Sverige, främst synlig i den starka uppgången av investeringarna, lett till att importökningen tagit ännu större fart. Ökningen mätt över fyra kvartal var den högsta sedan tredje kvartalet 2000. Detta gällde både varuimporten och den totala importen. Det bör dock noteras att den säsongrensade förändringen från föregående kvartal på 1,8 procent för varuimporten var lägre än för de

föregående tre kvartalen, vilket kan antyda en avtagande ökningstakt. Ett resultat av de skilda tendenserna beträffande export respektive import är att nettoexporten för första kvartalet gav ett kraftigt negativt bidrag till BNP-förändringen. Effekten på BNP blev $-1,7$ procentenheter, den lägsta siffran sedan slutet av 1980-talet. Om i stället importinnehållet exkluderas från de olika komponenterna av försörjningsbalansen blir bilden något annorlunda. Effekten av exporten på BNP-förändringen blev då cirka 1 procentenhet – en positiv effekt, men betydligt mindre än för föregående kvartal och för 2006¹.

Exportnettots bidrag till BNP-förändringen

Inklusive importinneåll. Jämförelse med motsvarande kvartal föregående år. Procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2007

Tjänsteexporten fortsatte uppåt i god takt. Den relativt kraftiga ökningen var bland annat orsakad av en stark uppgång i resevalutanettet och fortsatt ökning av merchanting. Resevalutans effekt på BNP-förändringen var 0,4 procentenheter och merchantingens effekt hela 0,6 procentenheter. Effekten från hela tjänstenettet var 0,2 procentenheter. Detta innebar alltså att varuexporten hade en kraftigt negativ effekt på BNP-förändringen med hela $-1,9$ procentenheter, liksom att även effekten av tjänstehandeln, exklusive resevaluta och merchanting var negativ. Här bör påpekas de mätproblem som sammanhänger med merchanting och resevalutanetto och som medför ett relativt stort mått av osäkerhet i beräkningarna. Resevalutaexporten (utländska besökares uppehållskostnader i Sverige, som till omkring en tredjedel består av transaktioner i norska kronor) ökade första kvartalet med hela 38 procent jämfört med första kvartalet 2006 enligt källmaterialet. Detta är en mycket kraftig ökning som justerades ned till knappt 20 procent – som var den genomsnittli-

¹ För närmare information om detta sätt att beräkna olika komponenters bidrag till BNP-tillväxten se Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv nr 1 2007 samt även utgåvorna som avser tredje respektive fjärde kvartalen 2005.

ga ökningstakten under 2006 – vid arbetet med avstämning av kvartalsberäkningarna. Observera dock att justeringen inte påverkar BNP-utvecklingen eftersom resevalutakomponenten även spelar roll vid beräkningen av hushållskonsumtionen som justeras i motsvarande grad.

Merchanting har reviderats neråt för samtliga kvartal i fjol, totalt 4,1 miljarder kronor för helåret 2006. Även första kvartalet i år justerades ner med drygt en miljard i avstämningsarbetet. Från och med andra kvartalet i år kommer en något förändrad metod att användas för beräkningen av merchanting för att om möjligt öka säkerheten i skattningarna.

Vikande export av läkemedel

Varuexporten ökade enligt utrikeshandelsstatistiken med 5 procent i löpande priser (värde) och med mellan 2 och 3 procent i volym från första kvartalet 2006 till första kvartalet 2007. Skillnaden i volymutveckling mellan nationalräkenskaperna och utrikeshandelsstatistiken beror på gjorda avstämningskorrigeringar. Exportpriserna ökade under perioden medan importpriserna sjönk något. Detta innebar att bytesförhållandet utvecklades svagt positivt. Till avsevärd del berodde detta på sjunkande importpriser, bland annat på olja, under senare delen av 2006. Under de tre senaste månaderna, till och med april, kan dock åter iaktas en viss försämring av bytesförhållandet.

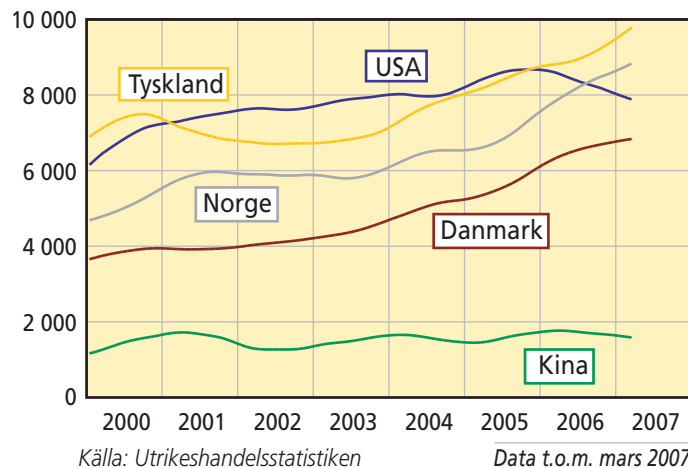
Exportvolymen utvecklades mycket svagt för läkemedel, med en minskning på nästan 14 procent, liksom också för pappersmassa och trävaror. Elektrovaror och telekom sjönk med 2 procent och järnmalm med mellan 1 och 2 procent. I båda fallen var dock prisutvecklingen mycket ogynnsam för de svenska producenterna och exportvärdet sjönk avsevärt mer än volymen – med 8 respektive 11 procent. För exporten av vägfordon ökade volymen med 9 procent och för maskiner med 13 procent. Exporten av energivaror, främst oljeprodukter, som ökade starkt under 2006 stagnerade helt under första kvartalet 2007. Exporten av järn och stål ökade 1 procent i volym, men exportvärdet steg som en följd av kraftigt höjda priser med hela 30 procent.

Varuimportvolymen steg nästan 12 procent medan värdet, på grund av något sjunkande prisnivå, ökade knappt 10 procent. Volymen för järn och stål ökade med 18 procent och värdet, på grund av stora prisökningar, med hela 48 procent. Anmärkningsvärt stor volymökning med 28 procent kan också noteras för elektrovaror och telekom där alltså farten ökade ytterligare jämfört med 2006 – i detta fall var dock priserna sjunkande och importen i löpande priser ökade med endast 11 procent.

Varuexporten svag till USA och Asien

För utrikeshandeln fördelad på länder föreligger bara uppgifter i löpande priser, som påverkas av prisförändringar och ändrade valutakurser. Som nämnts så ökade exportpriserna något mer än importpriserna mellan första kvartalet 2006 och första kvartalet 2007. Mellan samma perioder sjönk kursen för dollarn i förhållande till kronan med cirka 10 procent medan den sjönk omkring 1 procent från fjärde kvartalet 2006 till första kvartalet i år.

Export fördelad på mottagarländer
Miljoner kronor, löpande priser. Trend

Totalt var exporten i löpande priser (värdet) som tidigare nämnts 5 procent högre under första kvartalet i år jämfört med första kvartalet i fjol. Den vikande tendensen för exporten till USA blev ännu tydligare. USA-exporten sjönk med 16 procent jämfört med första kvartalet i fjol och med 2 procent jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden utjämnade med trendcykelskattning. Även exporten till Asien utvecklades negativt och sjönk 6 procent i löpande priser jämfört med samma kvartal 2006. Bland större asiatiska mottagare av svensk export gick exporten till Kina ner med 9 procent, till Japan med 6 och till Indien med 3 procent. Europaexporten utvecklades däremot betydligt bättre och ökade med 10 procent, sett över ett år. Till Tyskland steg exporten med 12 procent, till Norge med 11 procent och till Polen med 29 procent. Övriga större exportmarknader uppvisade lägre ökningstal.

Importen i löpande priser steg med 10 procent. Bland större avsändarländer ökade Kina mest med 29 procent. Elektrovaror bidrog starkt till denna uppgång. Andra länder som ökade starkt var Norge med 21 procent och Storbritannien med 16 procent. Vidare kan det noteras att importen från Ryssland minskade med 23 procent. Siffrorna för Norge och Ryssland är ytterligare en stark indikation på att Norge har övertagit rollen som Sverige viktigaste leverantör av oljeprodukter.

Kontaktperson: Leif Munters, 08-506 945 09

Hushållens konsumtion

Höjd disponibel inkomst ökade sparandet

Hushållens konsumtion ökade med 2,5 procent under första kvartalet, vilket ligger i linje med utvecklingen under de två föregående kvartalen. Bidraget till BNP-förändringen blev 1,2 procentenheter. Då konsumtionsvarorna till stor del är importerade blev det importjusterade bidraget endast 0,3 procent. Hushållens disponibla inkomster steg med 7,4 miljarder kronor eller 6,1 procent under första kvartalet, vilket inte fick någon större effekt på konsumtionen. Sparkvoten ökade istället till 10 procent.

Under första kvartalet 2007 ökade hushållens löner med hela 7,2 procent jämfört med samma kvartal föregående år. Detta kan jämföras med ökningen på 7,3 procent för första kvartalet under rekordåret 2000.

Transfereringar i form av exempelvis ersättningar från offentlig sektor minskade jämfört med första kvartalet 2006. Arbetslöshetsersättningen minskade med 23 procent. Detta var en följd av de lägre ersättningsnivåerna som regeringen beslutade om i Budgetpropositionen för 2007 samtidigt som läget på arbetsmarknaden förbättrades. Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder har dessutom fasats ut. Även utbetalningar av sjukförsäkring och utbildningsbidrag minskade.

Kapitalinkomst- och förmögenhetsskatterna minskade till följd av att kapitalvinsterna förväntas bli lägre i år än förra året (enligt ESV:s prognos) samt att förmögenhetsskatten slopades från och med januari 2007. Sammantaget ökade hushållens disponibla inkomster med 6,1 procent i löpande priser under första kvartalet.

Bilinköp dominerade

Hushållens konsumtion ökade första kvartalet med 2,5 procent i fasta priser jämfört med samma period föregående år. Den största ökningen skedde för fordonsinköpen, vilka ökade med 23 procent. Det var framför allt efterfrågan på miljöbilar, där nya bidragsregler infördes från 2007, och motorcyklar som ökade. Försäljningen av kläder och skor, möbler och elektronikprodukter var också fortsatt hög under kvartalet. Hushållen valde också att spendera mer pengar på nöjen som restaurangbesök och utlandsresor. Paketresorna ökade med 19 procent.

Nyregistrering av personbilar

Antal per månad. Trend

Källa: SIKA Producent: SCB

Data t.o.m. maj 2007

Liksom under fjärde kvartalet minskade efterfrågan på el, fjärrvärme och eldningsolja även under årets första kvartal. Det milda vädret i början av året gav en minskad efterfrågan på uppvärmning samtidigt som många hushåll nu växlat över till mindre energikrävande uppvärmningssystem än tidigare. Detta innebär att konsumtionen av boendeenergi gav ett negativt bidrag till hushållens konsumtion även detta kvartal med 0,8 procentenheter¹. Vid normalt väder för årstiden brukar boendeposten vara oförändrad eller öka marginellt. Då posten utgör ca 25 procent av hushållens konsumtion får även små avvikelser från normalläget stor påverkan på hushållens konsumtion.

Resevalutan fortsatte öka

Utländska besökares konsumtion (resevalutaposten) i Sverige fortsatte att öka under första kvartalet. Då denna post baseras på de valutaväxlingar som görs mot svenska kronor, går det inte att se vilka produkter som konsumerats. Ett projekt har påbörjats inom SCB för att försöka förstå dessa flöden bättre. Hittills har konstaterats att en stor del av dessa växlingar görs mot norska kronor. Alpina skid-VM i Åre kan vara en faktor bakom detta under första kvartalet. Trenden med ökade valutaväxlingar beror till stor del på den goda konjunkturutvecklingen i omvärlden och det faktum att det är lättare att resa utomlands och handla varor.

Under första kvartalet ökade resevalutaposten med hela 38 procent, vilket är nästan dubbelt så mycket som tidigare. Då denna post betraktas som tjänsteexport och subtraheras från omsättningen av hushållens varor och tjänster medför en så kraftig ökning att hushållens konsumtion skulle minska alltför mycket i förhållande till vad som kan anses rimligt. I avstämningsarbetet valde man därför att låta resevalutapos-

¹ En beskrivning av hushållens konsumtion av egna hem finns i en faktabeskrivning i Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv första kvartalet 2005.

ten ligga kvar på den en nivå som motsvarade den genomsnittliga ökningstakten under 2006, eller 19 procent. Detta innebär ett avdrag på hushållskonsumtionen med 0,8 procentenheter, medan den ursprungliga siffran hade reducerat hushållens konsumtion med 1,6 procentenheter.

Hushållens inköpsplaner (HIP)

Hushållens förtroendeindikator (CCI). Netttotal.

Månatliga uppgifter

Källa: Konjunkturinstitutet

Data t.o.m. maj 2007

Hushållens inköpsplaner visar en fortsatt optimism. Efter en liten nedgång under slutet av förra året har hushållen återigen blivit mer positiva.

Hushållens konsumtion första kvartalet 2007

	Andel av hushållens konsumtion, %	Volymförändring i jmf med kv 1/06, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, %
Boende	26,8	-0,9	-0,3
Fritid, rekreation och kultur	13,5	6,4	0,7
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,2	1,0	0,1
Transporter	11,9	8,3	1,0
– bilar totalt		23,2	
Övriga varor och tjänster	10,4	3,4	0,4
Kläder och skor	5,8	8,7	0,4
Möbler m.m.	5,7	7,4	0,4
Restauranger, hotell	5,0	7,3	0,4
Post och telekommunikationer	4,1	2,0	0,0
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,0	-4,0	-0,1
Hälsa- och sjukvård	2,5	1,5	0,0
Utbildning	0,6	3,6	0,0
Konsumtion utomlands	4,2	8,7	0,4
Besökarens kons. i Sverige	-5,1	-19,1	-0,8
Hushållens totala konsumtionsutgifter	100,0		2,6
Hushållens icke vinstdrivande organisationer		-0,8	-0,1
Total hushållskonsumtion			2,5

Källa: Nationalräkenskaperna

Kontaktperson: Monica Nelson Edberg, 08-506 945 66 och Maria Wallin, 08-506 946 14

Offentlig konsumtion

Fortsatt ökning av den offentliga konsumtionen

Den ökning av de offentliga konsumtionsutgifterna som inleddes försiktigt under 2005 och tilltog i fjol, fortsatte även under första kvartalet i år. Jämfört med samma period föregående år ökade konsumtionen med 1,4 procent i fasta priser. Till skillnad mot kommunernas och landstingens konsumtion minskade den statliga något.

Offentlig konsumtion

Volymförändring, procent

	kv 1 2006	kv 2 2006	kv 3 2006	kv 4 2006	kv 1 2007
Offentlig sektor	0,6	1,9	2,1	2,6	1,4
Kommuner	1,5	1,8	2,1	3,0	2,3
Landsting	1,6	2,2	2,6	2,8	1,4
Staten inkl socialförsäkringssektorn	-1,9	1,8	1,4	1,8	-0,2

Källa: Nationalräkenskaperna

Den primärkommunala konsumtionsökningen under första kvartalet berodde huvudsakligen på ökade lönekostnader, ökade sociala naturaförmåner samt en svag minskning av

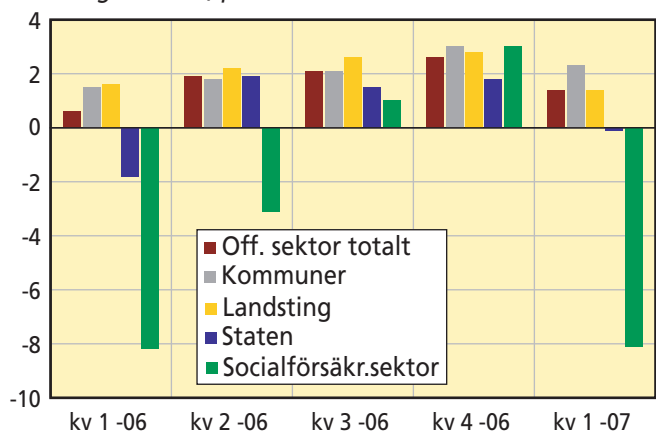
försäljningen (som är en minuspost). Den främsta orsaken till volymökningen inom landstingens konsumtion var ökningen i sociala naturaförmåner.

Första kvartalets svagt minskade konsumtionsutgifter för staten kunde tillskrivas främst den låga insatsförbrukningen, den stora ökningen i försäljningen samt den förhållandevis måttliga ökningen av lönekostnaderna. Volymökningen på 31 procent för försvarets varaktiga varor balanserade utfallet i statens konsumtion något och var delvis resultatet av ett svagt första kvartal 2006 (-29 %). Försvarets varaktiga varor hör till de mest volatila posterna inom staten.

Socialförsäkringssektorns konsumtion minskade med drygt 8 procent i volym och stod därmed för halva konsumtionsnedgången för staten inklusive socialförsäkringssektorn.

Offentliga konsumtionsutgifter

Volymförändring från motsvarande kvartal föregående år, procent

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2007

Nationalräkenskapernas uppgifter för första kvartalet är vanligtvis osäkrare än för de påföljande kvartalen.

Nyinkomna uppgifter orsakade revideringar

Kommunernas konsumtion har reviderats upp med 0,4 respektive 0,3 procentenheter för de två sista kvartalen 2006. Nya uppgifter har inkommit för en stor primärkommun vilket föranlett en revision av kommunernas konsumtion totalt för kvartal tre och fyra trots att den landstingskommunala konsumtionen inte reviderats märkbart. De nyinkomna primärkommunala uppgifterna resulterade också i en upp-revidering av konsumtionsuppgifterna för kommuner och landsting med sammanlagt 0,2 procentenheter för helåret 2006.

Revideringen av konsumtionsuppgifterna för staten inklusive socialförsäkringssektorn för samtliga kvartal samt helåret 2006 kan framförallt tillskrivas ny och bokslutsbaserad information beträffande socialförsäkringssektorn vars kvartalsuppgifter – i avsaknad av kvartalsstatistik – baseras på prognoser från Försäkringskassan. Revideringarna av socialförsäkringssektorns konsumtion var sjuprocentiga både för årets alla kvartal och för helåret 2006. Socialförsäkringssektorns konsumtion är en mycket liten post i den sammanlagda statliga konsumtionen; ändå fick de stora volymförändringarna ett genomslag på den statliga sektorn totalt.

Trots revideringar både inom den kommunala och statliga sektorn var den offentliga konsumtionen opåverkad och bibehöll en tillväxttakt om 1,8 procent för helåret 2006.

Goda ekonomiska förutsättningar framöver

Den nuvarande konjunkturutvecklingen med en ökad sysselsättning är avgörande för den ekonomiska utvecklingen inom den offentliga sektorn. Högre inkomster och fler som betalar inkomstskatt ger större skatteintäkter några år framöver. Skatteunderlagsprognoser till och med år 2010 visar årliga utvecklingstal på mellan 4,6 och 5,2 procent enligt SKL (Sveriges Kommuner och Landsting). Konjunkturutvecklingen och det växande skatteunderlaget möjliggör trygga finanser i samtliga delsektorer som räknar med överskott i sina budgetar.

Kontaktperson: Vera Norrman, 08-506 943 04

Fasta bruttoinvesteringar

Investeringarna fortsätter att öka kraftigt

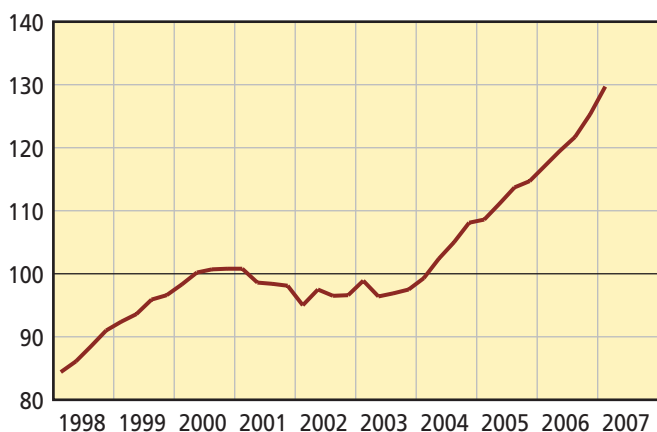
De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte att öka kraftigt under första kvartalet, med 3,5 procent säsongrensad och jämfört med närmast föregående kvartal, vilket är en ytterligare stegring av ökningstakten från fjärde kvartalet i fjol då investeringarna tog ny fart. Under första kvartalet i år var investeringskvoten 17,9 procent, vilket är den klart högsta under ett första kvartal sedan 1992. Investeringsuppgången under första kvartalet var inte bara kraftig – den vilade dessutom på en bred bas – och berör alla typer av investeringar och med något undantag samtliga viktiga branscher.

Den goda investeringskonjunkturen från i fjol har hållit i sig efter årsskiftet. De fasta bruttoinvesteringarna fortsatte att öka kraftigt under första kvartalet, med 3,5 procent säsongrensad och jämfört med närmast föregående kvartal.

Det innebär en uppgång med nära 15 procent omräknat till årstakt, vilket är en ytterligare stegring av ökningstakten från fjärde kvartalet i fjol då investeringarna tog ny fart. Uppgången i investeringarna under de senaste två kvartalen är den snabbaste sedan första kvartalet 1993 då den nuvarande säsongrensade kvartalsvisa BNP-serien startade.

Fasta bruttoinvesteringar

Volymindex 2000=100, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2007

Under första kvartalet i år var de fasta bruttoinvesteringarna 12,7 procent högre jämfört med motsvarande kvartal 2006. Dessa utgjorde även under denna period det mest expansiva inslaget i ekonomin där investeringsökningen motsvarade 2,1 procentenheter av BNP-tillväxten under första kvartalet.

Investeringskvoten allt högre

Genom att investeringarna fortsätter att öka betydligt snabbare än övriga poster i försörjningsbalansen har investeringskvoten, det vill säga de fasta bruttoinvesteringarnas andel av BNP, stigit ytterligare. Under första kvartalet i år var investeringskvoten 17,9 procent, vilket är den klart högsta under ett första kvartal sedan 1992. Även rensat för bostadsinvesteringar – som under större delen av den nuvarande investeringsuppgången ökat snabbare än övriga typer av investeringar – har investeringskvoten stigit i år, med en procentenhet jämfört med första kvartalet 2006.

Uppgång på bred bas i ekonomin

Investeringsuppgången under första kvartalet var inte bara kraftig – den vilade dessutom på en bred bas – och berör alla typer av investeringar och med något undantag samtliga viktiga branscher. Till skillnad från förra året då bostadsinvesteringarna var det mest expansiva inslaget i investeringsbilderna är det nu maskininvesteringarna som ökar klart snabbast, med hela 22,5 procent jämfört med motsvarande kvartal 2006, vilket är dubbelt så mycket som för bostadsinvesteringarna. Detta innebär en snabb återhämtning från svackan i fjol då maskininvesteringarna under de tre sista kvartalerna dämpades starkt till en ökning med bara ett par procent.

Fasta bruttoinvesteringar

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2006					2007
	Helår	1 kv	2 kv	3 kv	4 kv	1 kv
Näringslivet	426	10,6	9,5	5,6	6,1	13,3
Tillverkningsindustri	79	8,7	-4,9	2,3	-0,3	6,7
Tjänsteproducenter ¹	155	5,0	10,7	1,2	2,5	12,9
Företagstjänster	38	14,7	2,1	3,8	-0,1	17,3
Offentliga myndigheter	82	4,8	2,6	4,4	15,9	8,5
Stat	42	7,6	4,7	-2,6	13,9	0,5
Kommuner	40	1,6	0,2	11,8	17,8	18,3
Totalt	507	9,9	8,5	5,4	8,0	12,7
Maskiner	167	13,2	-1,2	2,5	4,2	22,5
Transportmedel	43	-5,8	36,1	14,9	-3,7	10,3
Bostäder	90	16,7	17,4	11,8	11,5	11,3
Övriga byggnader	134	9,4	6,7	3,0	14,3	6,5
Programvaror m.m.	72	7,2	8,8	4,7	7,6	3,2

Källa: Nationalräkenskaperna

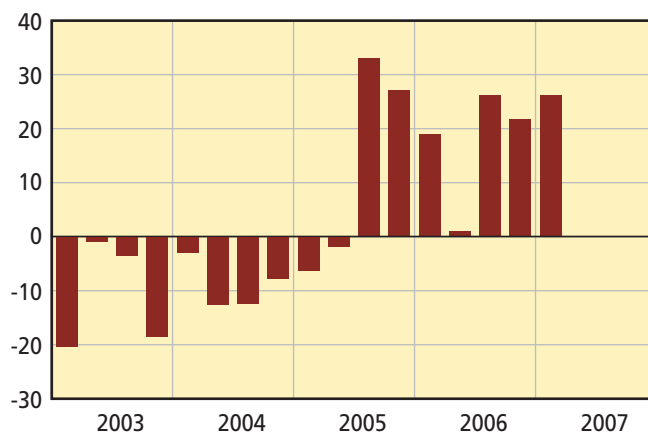
Mest iögonfallande är ändå utvecklingen på branschnivå där mycket kraftiga ökningarna på över 40 procent har beräknats för gruvindustrin och energisektorn, men även för transportföretag, byggindustri, detalj- och partihandel samt företags-tjänster är uppgångarna så kraftiga som runt 20 procent. Ungefär samma ökningstal redovisas för de kommunala myndigheterna medan investeringarna på den statliga sidan inte är mycket mer än oförändrade. Detta beror bland annat på en svag utveckling för väginvesteringarna under perioden.

Fortsatt expansiva bygginvesteringar

Byggnadsinvesteringarna fortsätter att öka starkt. Medan uppgången för bostäderna är stabil, med en ökning på drygt 10 procent för tredje kvartalet i följd, varierar ökningstakten mer för investeringarna i övriga byggnader och anläggningar. Efter det stora lyftet på detta område under fjärde kvartalet i fjol mer än halverades ökningstakten här under första kvartalet, till 6,5 procent. Förutsättningarna förefaller även vara goda för en fortsatt positiv utveckling av byggnadsinvesteringarna med hänsyn till hur byggloven – den ledande indikatorn för byggandet – utvecklas.

Beviljade bygglov för alla lokaler

Förändring från motsvarande kvartal föregående år
Procent

Källa: Bygglovsstatistiken Data t.o.m. första kvartalet 2007

¹ Exklusive fastighetsförvaltning

Under de tre senaste kvartalen har byggloven för lokaler, mätt som byggarea, ökat kraftigt och stabilt, med i genomsnitt ca 25 procent jämfört med motsvarande kvartal ett år tidigare. För bostäder är utvecklingen av byggloven inte lika entydig. På detta område försvaras för närvarande jämförelserna till följd av att de statliga bostadssubventionerna avskaffats för bostäder påbörjade efter den 31 december 2006.

Under första kvartalet i år skedde en svag minskning av byggloven för bostäder jämfört med motsvarande kvartal året innan. Minskningen följde på en markant uppgång under fjärde kvartalet, den starkaste för ett enskilt kvartal under detta decennium. Många byggprojekt bedöms ha tidigare lagts till i slutet av förra året – vilket även då påverkade byggloven positivt – för att därigenom få del av subventionerna. För fjärde kvartalet i fjol och första kvartalet i år sammantagna ökade byggloven i ungefär samma takt som tidigare under 2006.

Investeringsviljan fortsatt stark

Att investeringsklimatet är gynnsamt inom näringslivet, med god lönsamhet och högt kapacitetsutnyttjande i företagen samt med positiva förväntningar på konjunkturen, framgår av den senaste investeringsenkäten från i maj. Näringslivet

redovisar där expansiva investeringsplaner för innevarande år, och med betydande upprevideringar av de planer som lämnades av företagen i oktober i fjol.

De tungt vägande industriinvesteringarna ser ut att ta ny fart i år efter den kraftiga dämpning som skedde i fjol då investeringarna under de tre sista kvartalen inte ens var på oförändrad nivå jämfört med året innan. Kapacitetsutnyttjandet inom industrin som under första kvartalet i år nådde en ny högsta nivå på 91,6 procent anger i sig behov att av bygga ut produktionskapaciteten ytterligare. Industriföretagen planerar nu att investera 73,6 miljarder kronor i år, vilket innebär en ökning med 15 procent från 2006 och ett nytt rekord för industrins sammanlagda investeringar. Det är också en upprevidering med ca 5 procentenheter från oktoberenkäten i fjol. Flertalet industribranscher bidrar till uppgången.

Samtliga viktiga branscher inom näringslivet med en investeringsnivå överstigande 3–4 miljarder kronor planerar att öka investeringarna kraftigt i år, med mellan 15 och 35 procent. Den högsta ökningen redovisas av energisektorn.

Kontaktperson: Bo Sandén, 08-506 946 94

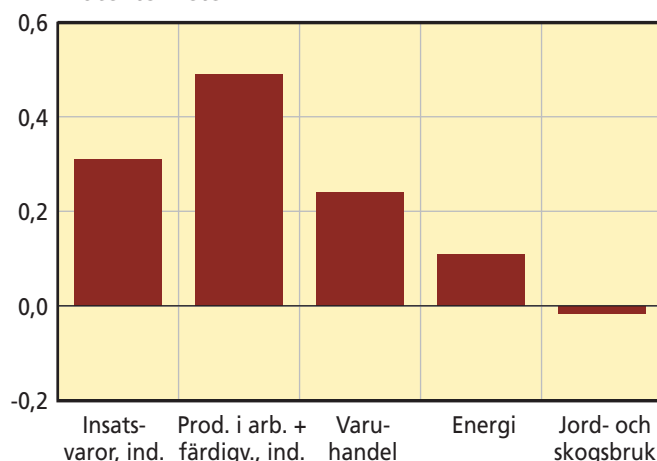
Lagerinvesteringar

Lageruppbyggnad bidrog starkt till BNP-tillväxten

De totala lagerinvesteringarna bidrog med hela 1,1 procentenheter till BNP-tillväxten för första kvartalet. Effekten uppstod till följd av en ovanligt kraftig lageruppbyggnad som överträffade den uppbyggnad som skedde första kvartalet 2006. Främst kom bidraget från industrilagren, men även handelslagren bidrog i hög grad.

Lagerinvesteringarna var positiva under första kvartalet vilket stämmer med det normala säsongmönstret. Lageruppbyggnaden var dock klart större än normalt och differensen mellan lagerinvesteringarna första kvartalet i år och första kvartalet i fjol uppgick till nästan 8 miljarder kronor. Detta invercade i positiv riktning på BNP-tillväxten med hela 1,1 procentenheter, vilket är mer än det kraftiga lagerbidraget under tredje kvartalet i fjol.

Bidrag till BNP-tillväxten per lagertyp kv 1 2007
Jämförelse med motsvarande kvartal föregående år
Procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Stora bidrag från industrilagren

Främst var det lagren inom industrin och handeln som låg bakom det positiva lagerbidraget, men även bränslelagren hade en svagt positiv effekt. Den största delen av lagerbidraget kom från industrins lager av produkter i arbete och fär-

diga varor som drog upp BNP-tillväxten med så mycket som 0,5 procentenheter, men även industrins lager av insatsvaror hade en positiv effekt på tillväxten med 0,3 procentenheter. Handelslagrens och bränslelagrens bidrag uppgick till 0,2 respektive 0,1 procentenheter. Den enda post som hade negativ effekt på BNP-tillväxten var skogslagren. Denna effekt var dock mycket liten och påverkade BNP-förändringen endast marginellt. De sista effekterna av stormen Gudrun verkar därmed ha klingat av.

De positiva lagerbidragen från produkter i arbete och färdiga varor samt handelsvaror uppstod till följd av en tilltagande lageruppbyggnad mellan första kvartalet i fjol och första kvartalet i år. Effekten från insatsvarulagren uppkom däremot efter ett omslag från en lageravveckling under första kvartalet i fjol till en lageruppbyggnad under första kvartalet i år, medan den svagt positiva effekten från bränslelagren var en följd av en avtagande lageravveckling.

Historiskt låga lagerbedömningar

Konjunkturinstitutets kvartalsbarometer för första kvartalet visar återigen en viss förbättring av industrins bedömning av färdigvarulagren – från ett redan bra läge. Även under tredje kvartalet i fjol skedde en förbättring men bedömningen försämrades något igen under det fjärde kvartalet. Nulägesbedömningen av färdigvarulagren visar att lagren är lagom stora. Detta är dock en historiskt sett mycket ljus lagerbedömning, i betydelsen att lagren bedöms som små. Under april och maj visade även månadsbarometern på små färdigvarulager.

Kontaktperson: Tomas Thorén, 08-506 941 46

Branschutveckling

Tillväxten i näringslivet avtog

Den mycket starka tillväxten för näringslivets produktion år 2006 nåddes genom en mycket stark utveckling under det första kvartalet. Därefter har tillväxten successivt försvagats, en utveckling som fortsatte under första kvartalet 2007. Såväl tjänste- som hela varuproduktionen och industrin växte med bara en dryg halv procent jämfört med föregående kvartal, säsongrensat. Antalet arbetade timmar ökade dock relativt starkt under kvartalet, vilket ledde till en minskad arbetsproduktivitet för näringslivet.

Tjänsteproduktionen tappade farten

Efter en mycket dramatisk start på år 2006 med en tillväxt på nästan 3 procent under det första kvartalet, säsongrensat och jämfört med föregående kvartal, mattades tillväxten av väsentligt. Det första kvartalet 2007 blev jämförelsevis mycket svagt, med en tillväxt på bara 0,5 procent. Denna avtagande tillväxttakt gäller dock inte alla delar av tjänsektorn. Undantaget var hotellbranschen som visade en god tillväxt även under det första kvartalet 2007.

Utvecklingen för industrin och tjänsteproduktionen blev mycket lika under 2006 och första kvartalet 2007, liksom för varuproduktionen totalt. Den sistnämnda utvecklades något svagare än tjänsteproduktionen, vilket är mycket ovanligt under ett starkt tillväxtår.

Näringslivets förädlingsvärde¹

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensat och i fasta priser

	kv 1 2006	kv 2 2006	kv 3 2006	kv 4 2006	kv 1 2007
Näringslivet	2,4	1,2	0,7	1,3	0,5
Varuproducenter	2,4	1,4	0,2	1,4	0,5
Tillverkningsindustri	2,5	1,4	0,7	1,4	0,6
Tjänsteproducenter	2,8	0,9	0,9	1,1	0,7
Fastighets- och företagstjänster	4,3	1,1	0,9	0,6	0,9

Källa: Nationalräkenskaperna

Tillväxttakten försvagades ytterligare i många industribranscher

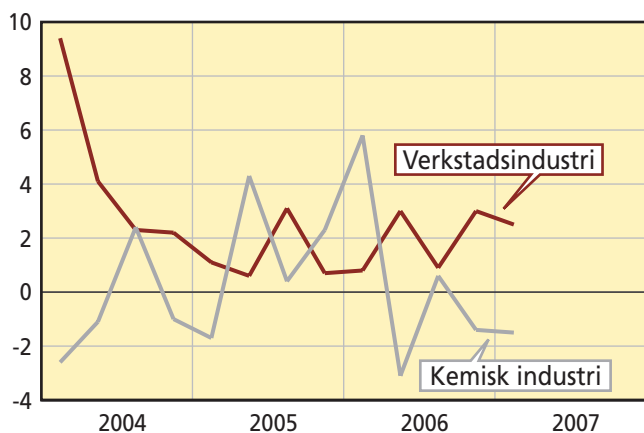
Verkstadsindustrin har som enda tyngre bransch växt med en hygglig takt under såväl 2005 som 2006 och första kvartalet 2007. Maskinindustrins mycket gynnsamma utveckling har märkbart bidragit till denna utveckling. Däremot har exempelvis skogsindustrin utvecklats svagt och fortsatte att göra det under det första kvartalet 2007 då produktionen inte ökade alls jämfört med det fjärde kvartalet 2006. Livsmedelsindustrin backade under samma kvartal och för

¹ Dessa förändringstal måste tolkas med stor försiktighet eftersom varje serie säsongrensas separat, och det inte görs någon avstämning så att aggregatens utveckling blir den samma som summan av de ingående delarna. Dessa skillnader är normalt små, men i vissa konjunkturskeden där förändringen mot den tidigare utvecklingen är stor kan betydande skillnader uppstå.

den kemiska industrins blev detta kvartal det fjärde kvartalet i rad med en mycket svag utveckling.

Förädlingsvärde för kemisk industri och verkstadsindustri

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensat och i fasta priser

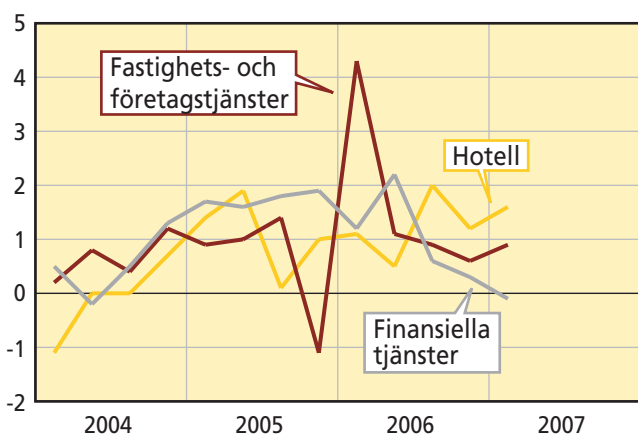

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2007

Även om tjänsteproduktionen totalt utvecklats relativt stabilt under några år, så har flera av de ingående branscherna haft en ojämn utveckling. Finansbranschen har ofta en starkt fluktuerande tillväxt. En betydande del av branschens förädlingsvärde består nämligen av bankernas räntenetto som varierar kraftigt. De senaste åren utgör dock något av ett undantag, se diagrammet nedan. Bortsett från de två första kvartalerna 2004 och sista kvartalet 2006 samt första kvartalet 2007 har tillväxttakten legat på en mycket jämn och hög nivå.

Förädlingsvärde för tre tjänstebranscher

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensat och i fasta priser

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2007

Fastighets- och företagstjänsternas tillväxtkurva ger däremot ett intryck att ha varit allt annat än jämn. Efter att ha minskat det sista kvartalet 2005 med en procent växte den med fyra procent det följande kvartalet. Bortser man från detta genom att ersätta dessa kvartal med deras genomsnitt så framstår utvecklingen däremot som mycket stabil med små variationer kring enprocentnivån. Under de två sista kvartalerna har dock tillväxttakten sjunkit något. Det är emellertid något av en motsägelse att tillväxten trots allt inte har varit högre under de senaste årens investeringskonjunktur då denna

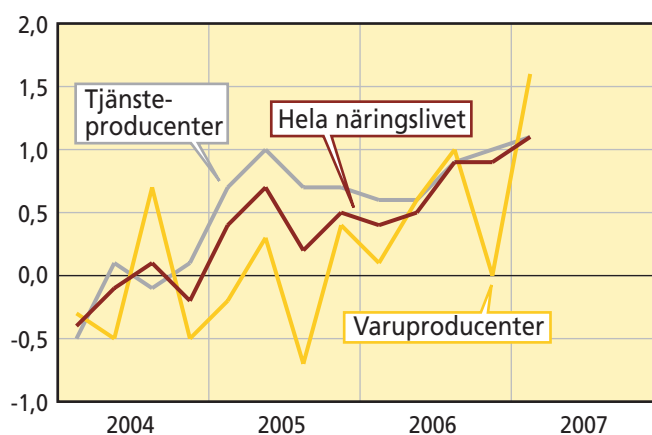
bransch producerar många investeringsrelaterade tjänster som bygg- och arkitekttjänster, programmering och teknikutvecklingsstöd. Fastighetstjänsternas långsamma tillväxt drar dock självklart ner tillväxttakten en del för branschen som helhet. Den jämförelsevis lilla hotellsektorn har haft en god utveckling under denna period, inte minst under de sista två kvartalerna.

Arbetade timmar har ökat i snabbare takt

Antalet arbetade timmar i tjänstesektorn har vuxit jämnt och relativt starkt under de senaste nio kvartalerna, från och med det första kvartalet 2005, med en tillväxttakt som varierat mellan en halv och en procent per kvartal. Denna tillväxttakt har under det andra halvåret 2006 och det första kvartalet 2007 höjts ytterligare. De varuproducerande delarna av näringslivet har kommit igång först under de allra senaste kvartalerna. Tillväxttakten har då till och med överstigit den i tjänstesektorn såväl under det tredje kvartalet i fjol som det första i år. Även om det är byggindustrin som har lyft medelvärdet för de varuproducerande delarna till dessa höga tillväxttal, så har industrins tillväxttakt inte varit så mycket lägre.

Arbetade timmar i näringslivet

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensat

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2007

Den goda produktivitetens utvecklingen har brutits under de senaste kvartalerna

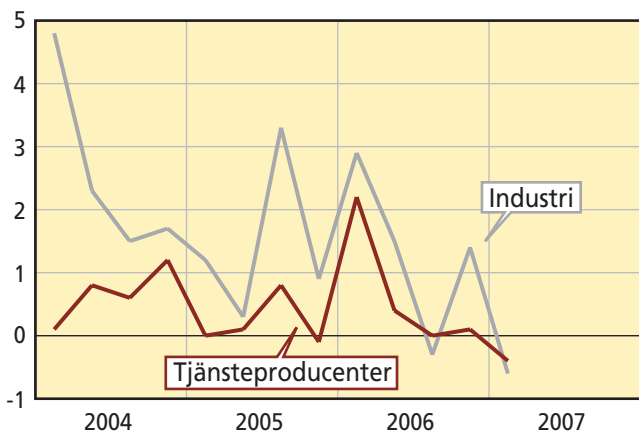
Näringslivets produktivitetens utveckling under perioden 1993–2006 är anmärkningsvärd. Den årliga tillväxten för arbetsproduktiviteten har varierat mellan 2 och drygt 4 procent med ett enda undantag. Detta enda undantag utgjordes av år 2001, som präglades av krisen i IT-branscherna. Det har också funnits ett antal toppår som dragit upp genomsnittet till över 3 procent. Generellt har de varuproducerande branscherna legat över de tjänsteproducerande delarna när det gäller produktivitetstillväxt. De sistnämnda branscherna har dock ökat sin tillväxttakt markant de senaste åren. Eftersom även de varuproducerande branscherna höjt sin takt något ger det hela näringslivet en mycket positiv trend, eller snarare ett nivålyft för dess tillväxttakt efter krisen 2001.

Utvecklingen har dock brutits under 2006. Såväl inom varusom tjänsteproduktionen har produktivitetsnivån totalt sett

varit oförändrad under de sista två kvartalen 2006 och det första kvartalet 2007. Under det första kvartalet i år minskade till och med produktiviteten något inom såväl tjänstesektorn som industrin. Detta fall i produktivitetstillväxten är inte särskilt anmärkningsvärt under ett år som följt efter en period av snabb produktivitetstillväxt där sysselsättningen inte ökat på flera år. Tillsammans med de kraftigt ökande maskininvesteringarna och en internationellt sett extremt hög FoU-nivå så ger det en bild av att näringslivet har byggt upp betydande produktionsresurser.

Arbetsproduktiviteten i näringslivet

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensad och i fasta priser

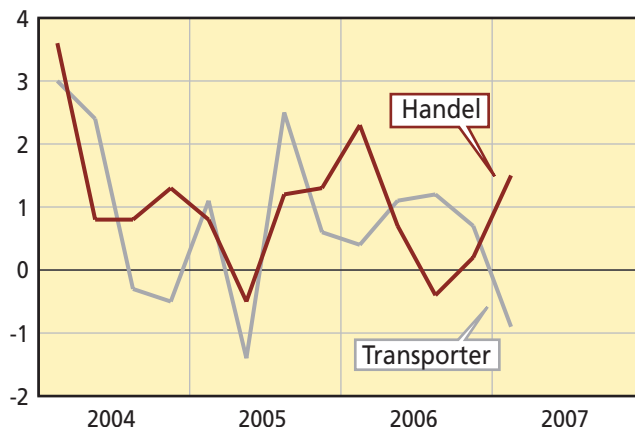
Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2007

Två mycket tunga delar av tjänstesektorn utgörs av handel respektive transport- och kommunikationsbranscherna. De har bägge haft en hygglig produktivitetstillväxt under senare år. De allra sista kvartalen har dock transport- och kommunikationsbranscherna följt det allmänna mönstret medan handeln faktiskt har ökat sin produktivitetstillväxt under det första kvartalet 2007.

Arbetsproduktiviteten i två tjänstebanscher

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensad och i fasta priser

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2007

Kontaktperson: Hans-Olof Hagén, 08-506 944 66

EU KLEMS – en jämförande branschstudie av produktiviteten i den Europeiska Unionen

EU KLEMS är ett projekt som syftar till att skapa en databas med mått på ekonomisk tillväxt, produktivitet, sysselsättning, arbetskraftens sammansättning, kapitalbildning och teknologisk utveckling på relativt detaljerad branschnivå från 1970 och framåt.

Databasen kommer att bli ett viktigt verktyg för utvärdering av politiken, inte minst av de mål för tillväxt och konkurrenskraft som ställdes upp i Lissabonagendan 2001 och vid Barcelonamötet 2005. Databasen bör kunna bidra till skapandet av en långsiktigt stabil produktion av högkvalitativ statistik baserad på metoderna för nationalräkenskaper och input-output tabeller.

Måtten på produktionsfaktorerna som sätts in i produktionsprocessen inkluderar olika mått på kapital såsom IT-kapital, kvalitetsjusterad arbetskraft, energi, varor och tjänster. Olika produktivetsmått har skapats med hjälp av så kallad tillväxtbokföring (growth accounting). I projektet kommer också flera mått på kunskapsproduktion att skapas.

Databasen kommer att användas för analys av olika centrala politiska frågeställningar, speciellt relationer mellan utbildning, teknologisk utveckling och innovationer å ena sidan och produktivitet å den andra sidan. För att möjliggöra sådana studier kommer det inom projektets ram att skapas länkar till dessa typer av variabler med hjälp av företagsdatabaser med mikrodata. För att få en balans mellan akademisk, statistisk och politisk kunskap deltar 15 organisationer från olika EU-länder. De utgör en blandning av universitetsinstitutioner och institut inriktade mot ekonomisk politik som stöds av statistikmyndigheter i respektive land och OECD. Inget svenskt institut deltar dock och endast en statistikmyndighet är direkt involverad i projekt, nämligen den finska. ONS i Storbritannien och SCB är emellertid associerade till projektet.

Projektet kommer att publicera två publikationer, en där utvecklingen i olika ländergrupper analyseras och en bok där olika analyser baserade på databasen presenteras. Projektet avslutas nästa år, men diskussioner om en permanentning av databasen är i gång. SCB stöder ansträngningarna att permanenta databasen, med en central roll för Eurostat och de nationella statistikmyndigheterna.

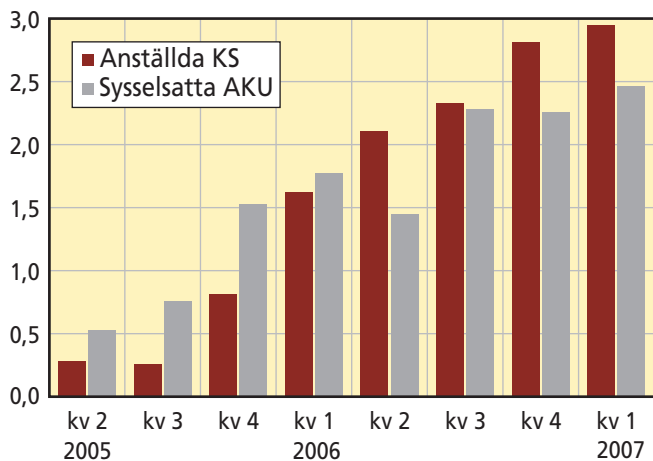
Databasen återfinns på: www.euklems.net/

Accelererande sysselsättningsökning

Enligt arbetskraftsundersökningen (AKU) accelererade den sysselsättningsökning som började omkring halvårsskiftet 2005. Under första kvartalet 2007 var ökningen 2,5 procent jämfört med första kvartalet 2006. Ökningen var den största sedan år 2001. Även den Företagsbaserade sysselsättningsstatistiken (KS) visade en mycket stark ökning. Antalet anställda ökade med 3,0 procent, vilket var den största ökningen sedan år 2000. Arbetslösheten fortsatta att minska och var under kvartalet 5,0 procent jämfört med 5,8 procent under första kvartalet 2006.

Sysselsatta och anställda

Förändring från motsvarande kvartal föregående år
Procent

Källa: AKU och företagsbaserad arbetsmarknadsstatistik
Data t.o.m. första kvartalet 2007

Sysselsättningen ökade i den privata sektorn

Antalet sysselsatta enligt AKU ökade med 104 000 personer under första kvartalet 2007 jämfört med motsvarande kvartal föregående år. Ökningen var den största sedan första kvartalet 2001. Ökningen avser enbart den privata sektorn – i den offentliga sektorn uppmättes inte någon statistiskt säkerställd förändring. Ökningen gällde både män och kvinnor. Män har huvudsakligen fått fasta anställningar medan kvinnor i första hand har fått tidsbegränsade anställningar. Bland ungdomar 16–24 år ökade antalet sysselsatta mycket kraftigt och uppgången var 44 000 personer, eller drygt 10 procent. För ungdomar var det den största sysselsättningsökningen sedan 1987. De tre senaste kvartalen har uppgången för ungdomar varit i genomsnitt 40 000 per kvartal. En så kraftig uppgång i sysselsättningen för ungdomar tre kvartal i följd har inte uppmätts i AKU på minst tre decennier.

Betydligt lägre arbetslöshet

Den minskning av arbetslösheten som har pågått sedan andra kvartalet 2006 fortsatte. Under första kvartalet 2007 var arbetslösheten 5,0 procent eller 227 000 personer. Det var nedgång med 0,8 procentenheter eller 33 000 personer jämfört med första kvartalet 2006. För första gången sedan början av 2000-talet minskade också ungdomsarbetslösheten, från 13,5 till 10,9 procent. Under tidigare kvartal med ökande sysselsättning för ungdomar har antalet ungdomar i arbetskraften ökat i ungefär samma utsträckning som antalet sysselsatta. Arbetslösheten bland ungdomar har då varit i stort sett oförändrad.

Stark ökning av antalet anställda

Den företagsbaserade kortperiodiska sysselsättningsstatistiken visade en uppgång på 3,0 procent i antalet anställda under första kvartalet i år jämfört motsvarande kvartal 2006. Ökningen avsåg alla sektorer men var störst i den privata sektorn som ökade med 3,9 procent. I Stockholms län var ökningen 4,6 procent, medan uppgången i Västra Götaland och Skåne var 4,1 respektive 3,7 procent i den privata sektorn. Totalt på arbetsmarknaden ökade antalet anställda med 114 400 till 3 988 600 personer. De större branscher som ökade mest var byggbranschen som ökade med drygt 10 procent, och branschen företagstjänster (inklusive fastighetsbolag) som ökade med 5,9 procent.

Fortsatt kraftig ökning av antalet lediga jobb

Enligt konjunkturstatistik över vakanser var antalet lediga jobb i den privata sektorn under första kvartalet 43 800, det högsta antalet sedan år 2001. Ökningen var 23 procent jämfört med första kvartalet 2006. Drygt hälften av de lediga jobben fanns i de tre storstadslänen. Antalet vakanser ökade till 17 900, en ökning med 65 procent. Vakanser är obemannade lediga jobb som kan tillträdas omedelbart. Vakansgraden som under de senaste 3–4 åren har varit omkring 0,4–0,5 steg under kvartalet till 0,7. Vakansgraden är lika med antalet vakanser i förhållande till antalet anställda.

Kontaktperson: Torkel Brinkenfeldt, 08-50 69 40 96

Offentliga sektorns långsiktiga utveckling

Utbyggnad, kris och konsolidering

Vid början av 1960-talet var den offentliga sektorn i Sverige ungefär lika stor som i övriga OECD-länder. Skattekvoten var också ungefär densamma, liksom utgifternas andel av BNP. De offentliga finanserna var i balans och skuldsättningsgraden relativt låg ända fram till mitten av 1970-talet. Utbyggnaden av offentliga tjänster, införandet av ATP och andra transfereringssystem under 1960- och 70-talen medförde att Sverige fick den största offentliga sektorn bland jämförbara länder. Två dramatiska statsfinansiella kriser skakade om samhällsekonomin under resan – dels under åren 1976–1982, dels i samband med den stora nedgången i början av 1990-talet. Bruttoskulden fördubblades från 50 procent av BNP 1990 till 100 procent av BNP i mitten av 1990-talet. Efter saneringsprogrammen och de systemförändringar som genomförts inom den offentliga sektorn under 1990-talet ser situationen nu klart annorlunda ut. För det första har den offentliga sektorns andel i samhällsekonomin minskat något. För det andra har de offentliga finanserna konsoliderats genom flera viktiga systemförändringar. Mot den bakgrunden har Sverige uthålliga finansiella överskott och därmed sjunkande bruttoskuld. En stark ökning av den offentliga sektorns finansiella tillgångar har dessutom medfört snabbt förbättrad finansiell nettoposition.

Långa tidsserier ger perspektiv på dagens situation

Merparten av den ekonomiska statistiken ägnas åt den kortsiktiga utvecklingen några år bakåt i tiden. Långa tidsserier med sammanhängande data utifrån samma begreppsdefinitioner är mera sällsynta. Verkligheten förändras ju hela tiden och den ekonomiska aktivitet som gällde för 20–30 år sedan kanske inte ens existerar längre. Nya branscher skapas i stället och konsumtionsbeteenden och regelverk förändras löpande. Bland annat mot den bakgrunden, men också därför att det löpande sker en metodutveckling av den ekonomiska statistiken, har det genomförts ett antal större omläggningar av nationalräkenskaperna. Den senaste mer grundläggande metodförändringen i nationalräkenskaperna genomfördes 1993 och därför finns ett större brott i tidsserierna under detta år. Före detta år finns också andra stora omläggningar i NR-statistiken, till exempel 1980 och 1970. Under de senaste åren kan också nämnas korrigeringen av olika branschers förädlingsvärde för ofördelade banktjänster (FISIM) och den ändrade redovisningen av PPM-medlen¹.

I samband med arbetet kring utredningen om förbättringar av den ekonomiska statistiken framkom att det fanns en stor efterfrågan på långa tidsserier från många statistikanvändare. Långa tidsserier över flera konjunkturcykler behövs dels för att kunna studera i vad mån konjunkturmönstret förändras,

dels för att kunna belysa den långsiktiga strukturomvandlingen. På SCB pågår ett antal projekt för att överbrygga brotten i statistiken och utarbeta långa sammanhängande tidsserier för ett större antal centrala makroekonomiska variabler än vad som idag finns publicerade. I denna artikel ligger fokus på tidsserier som belyser den långsiktiga utvecklingen av den offentliga sektorns ekonomi. Underlaget bygger på tidigare framtagna data för perioden 1970–1993 som nu har justerats bakåt med hänsyn till korrigeringen för banktjänster (FISIM) och på grund av den ändrade redovisningen av PPM-medlen. Fullständiga årsuppgifter med den senare justeringen är ännu inte publicerade för hela perioden 1993–2006.

Underlagsmaterialet i den här artikeln avser uppgifter om inkomster, utgifter och finansiellt sparande för stat, socialförsäkringssektor, kommunsektor samt den konsoliderade offentliga sektorn för perioden 1970–2006. Vidare finns publicerade uppgifter om offentlig produktion och sysselsättning under perioden 1980–2006. Offentlig konsumtion totalt finns publicerat i en sammanhängande tidsserie från 1950, men utvecklingen i delsektorerna har tillbakaskrivits bland annat med ledning av Konjunkturinstitutets statistik och äldre SCB-material. Inkomster, utgifter och finansiellt sparande finns på grövre nivå för perioden 1950–1974 vilket ger möjlighet att teckna en bild av utvecklingen 1950–1970.

I det följande redovisas den långsiktiga utvecklingen av den offentliga sektorn i Sverige enligt ett antal etablerade mått. Utvecklingen av den offentliga sektorns finansiella sparande redovisas också i denna artikel, med de dramatiska svängningarna på 1970- och 1990-talen. Slutligen redovisas den offentliga ekonomins sanering från och med 1990-talets början samt dess effekter i stora drag på skatte-, avgifts- och utgiftsstrukturen.

I två anknytande artiklar ges ytterligare perspektiv på den offentliga sektorns ekonomi; dels den långsiktiga utvecklingen av finansiella tillgångar och skulder (se sid 20), dels den svenska offentliga sektorns utveckling i en internationell jämförelse (se sid 24).

Många sätt att mäta den offentliga sektorns omfattning

Det finns flera olika sätt att mäta den offentliga sektorns storlek. I till exempel SCB:s årsbok om den offentliga sektorns ekonomi² redovisas flera olika mått. Ett av dem är

¹ Se till exempel föregående kvartalsrapport nr 1 2007

² SCB, Offentlig ekonomi, februari 2007

statliga och kommunala myndigheters andel av det totala förädlingsvärdet i ekonomin, BNP. De offentliga myndigheternas produktionsbidrag till BNP har under senare år uppgått till drygt 20 procent¹.

En del av den offentliga sektorns verksamhet produceras emellertid inte bara inom offentliga myndigheter. Den offentliga konsumtionen är driftsutgifterna för de offentliga myndigheterna och dess andel av BNP har varit 27–28 procent de senaste åren. Vill man se den totala offentliga resursanvändningen i relation till hela ekonomin kan man lägga till myndigheternas investeringar. Den offentliga sektorns konsumtion och investeringar har sammantaget uppgått till 30–31 procent av BNP under senare år.

Ett tredje sätt mäta den offentliga sektorns storlek är dess andel av den totala sysselsättningen. Andelen sysselsatta i offentlig sektor är idag cirka 31 procent medan andelen av antalet arbetstimmar i ekonomin är ungefär 28 procent. Det avspeglar bland annat att det finns fler deltidssysselsatta inom den offentliga sektorn än i näringslivet.

Olika mått på den offentliga sektorns storlek

Procent av BNP

	1960	1970	1980	2000	2006
Offentlig konsumtion	16	22	30	26	27
Offentlig bruttoinvestering	4	6	4	3	3
S:a konsumtion och investeringar	21	28	34	29	30
Offentlig produktionsandel	ca 11–15	ca 17	25	20	21
Offentlig andel av antalet arbetade timmar	..	ca 17	28	28	28
Offentlig andel av antalet sysselsatta	ca 12	ca 20	30	30	31
Offentliga sektorns utgifter	30	43	60	55	53
Offentliga sektorns inkomster	31	48	55	59	56
Skatter och avgifter	28	40	46	53	50

Källa: SCB, Långtidsutredningarna LU73, LU75, LU84

Slutligen brukar den offentliga sektorns storlek anges genom att man sätter inkomster och utgifter i relation till BNP. Detta avspeglar då inte bara den offentliga sektorns egen förbrukning av resurser utan också storleksordningen på det transfereringssystem som den offentliga sektorn svarar för. En stor del av de skatter och avgifter som den offentliga sektorn tar in går till att finansiera de offentliga transfereringarna till andra sektorer. Dessutom ingår också ränteintäkter och utdelningar på de finansiella tillgångarna och räntebetalningar på den offentliga skulden. Utgiftskvoten har minskat påtagligt på senare år till 53 procent av BNP 2006 medan inkomstkvoten uppgår till 55 procent av BNP. Andelen skatter och avgifter av BNP är också ett etablerat mått internationellt sett för att visa på hur "skattetrycket" varierar mellan olika länder.

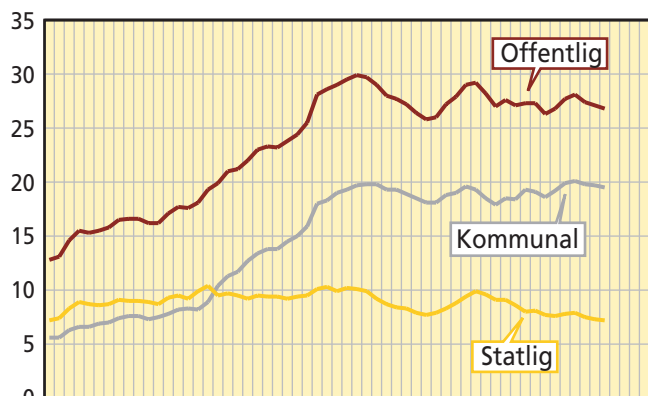
Stark expansion under 1960- och 1970-talet

Som framgår av tabellen ovan växte den offentliga sektorn kraftigt framför allt under 1960- och 1970-talen. Den offentliga konsumtionen steg från 16–17 procent av BNP vid slutet av 1950-talet till som mest 30 procent av BNP i början av 1980-talet, se diagram. Som framgår var det främst den

kommunala servicen (skola, vård och omsorg) som byggdes ut under denna period.

Utvecklingen av den offentliga konsumtionen

Procent av BNP

1950 1955 1960 1965 1970 1975 1980 1985 1990 1995 2000 2005 2010

Källa: Nationalräkenskaperna samt egna beräkningar²

Data t.o.m. 2006

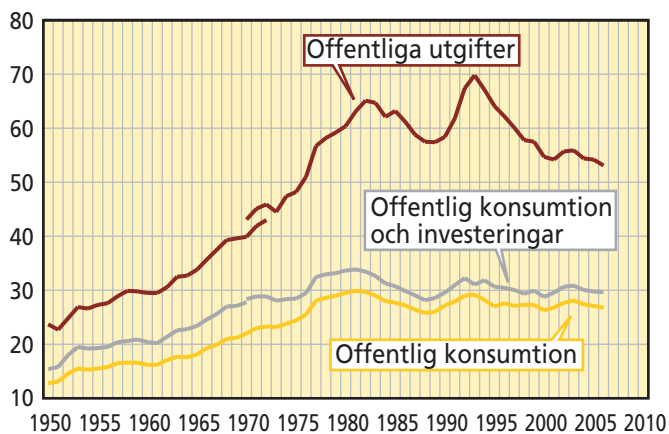
Totalt sett växte den offentliga sektorns resursanspråk i form av konsumtion och investeringar från 15–20 procent av BNP till drygt 30 procent vid början av 1980-talet. De offentliga myndigheternas andel av sysselsättningen steg till ungefär samma nivå. Parallellt med denna expansion växte emellertid det offentliga transfereringssystemet ännu snabbare i omfattning. Detta framgår av att utgifternas andel av BNP mer än fördubblades under 1960- och 1970-talen till 65 procent av BNP i början av 1980-talet. Det var dels utbyggnaden av pensionssystemet och övriga transfereringar till hushållen, dels ökad företagsstöd under krisen vid slutet av 1970-talet som gjorde att transfereringarnas andel ökade. Utgiftskvoten steg dock även genom att räntebetalningarna ökade. Kulmen nåddes 1985 då räntebetalningarnas andel steg till 8 procent av BNP, en relativandel som aldrig senare har uppnåtts, inte ens under 90-talskrisen.

¹ Förädlingsvärde i offentliga myndigheter till baspris som andel av BNP till baspris. I årsboken Offentlig ekonomi sätts den offentliga produktionen i stället i relation till BNP till marknadspris, som inkluderar bl a indirekta skatter på näringslivets produktion. Andelen blir då 18–19 procent av BNP för de senaste åren.

² Fördelningen mellan kommunal och statlig konsumtion enligt egna beräkningar baserat på äldre material.

Offentliga utgifter samt offentlig konsumtion och investeringar

Procent av BNP

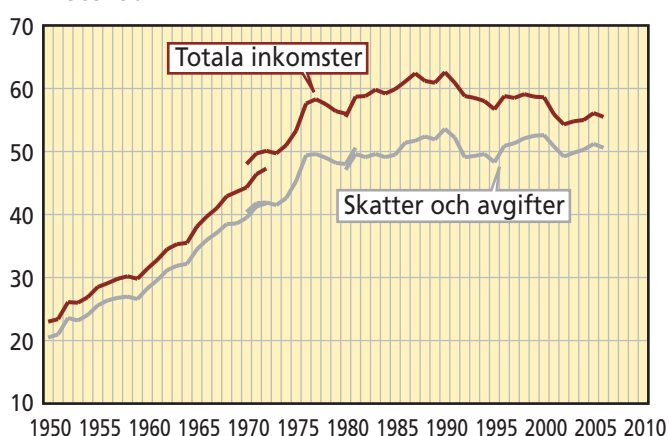
Källa: Nationalräkenskaperna samt egna beräkningar

Data t.o.m. 2006

På motsvarande sätt steg också inkomsternas andel kraftigt under 1960- och 1970-talen – från cirka 30 procent till 55–60 procent av BNP, se diagram. Under 1960-talet infördes bland annat ålderspensionssystemet (ATP) samtidigt som indirekta skatter på konsumtion introducerades (omsättningsskatten som senare blev moms). Under 1970-talet höjdes arbetsgivaravgifterna kraftigt för att finansiera utbyggnaden av den offentliga sektorn. Den andel som skatter och sociala avgifter svarade för steg i runda siffror från 20 till 30 procent av BNP på 1950-talet, från 30 till 40 procent på 1960-talet och från 40 till 50 procent under första delen av 1970-talet. Sedan dess har skatternas andel legat på ungefär samma nivå.

Den offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. 2006

Statsfinansiella kriser på 70- och 90-talet

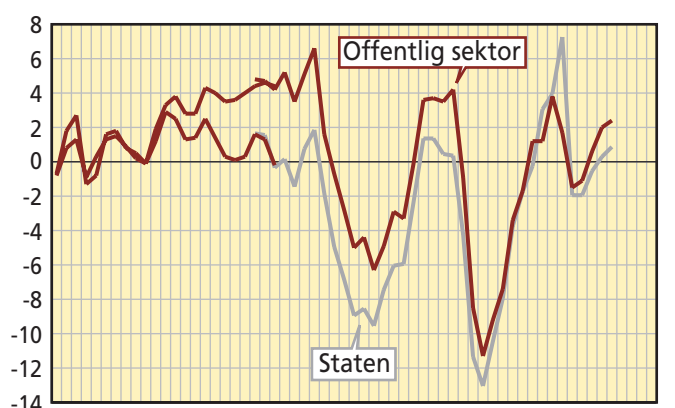
Efter 1960-talets gyllene tillväxtperiod ökade gradvis de samhällsekonomiska problemen i Sverige under loppet av 1970-talet. Kombinationen av stora löneökningar 1974–1976 och höjda arbetsavgifter ledde till en kostnadskris som slog tillbaka på hela samhällsekonomin och på de offentliga finanserna. Effekten på räntebetalningarna har redan nämnts, liksom de ökade transfereringarna till företagen. För de offentliga finanserna kulminerade 70-talskrisen med sedvanlig eftersläpning under åren 1979–1985. Den offentliga

sektorns finansiella sparande visade på ett underskott på 6 till 7 procent av BNP.

En viss förbättring i samhällsekonomin skedde efter devalveringen 1982, men inflationen var fortsatt hög och lönerna steg betydligt mer än i konkurrentländerna. Problemen för såväl samhällsekonomin som statsfinanserna doldes i viss mån av att den internationella konjunkturen var stark under senare delen av 1980-talet. Avregleringarna på finansmarknaderna ledde också till överhettningstendenser i den inhemska ekonomin. Då sysselsättningen steg och arbetslösheten var mycket låg utvecklades den offentliga sektorns finansiella sparande mycket gynnsamt, se diagram nedan.

Den offentliga sektorns finansiella sparande

Procent av BNP

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. 2006

Den inhemska kostnadsutvecklingen under slutet av 1980-talet ledde emellertid åter till problem med den internationella konkurrenskraften, vilket bidrog till att konjunkturdugången under i början av 1990-talet blev kraftigare än i många andra länder. Till detta kom att strukturella problem byggts in i samhällsekonomin och att finans- och fastighetskrisen blev akut under 1991–1992.

Effekterna av 90-talskrisen på den offentliga sektorns finansiella sparande blev ännu större än under 70-talskrisen. Sysselsättningen föll drastiskt, arbetslösheten flerdubblades, byggandet kollapsade och den privata konsumtionen minskade flera år i rad. Med sjunkande skattebaser, stigande kostnader för arbetslösheten och stora statliga insatser för att klara finanskrisen steg det finansiella underskott till hela 13 procent av BNP när läget var som värst 1993. Bruttoskulden fördubblades från 1990 och nådde 100 procent av BNP i mitten av 1990-talet.

Sanering av den offentliga sektorns finanser på 1990-talet

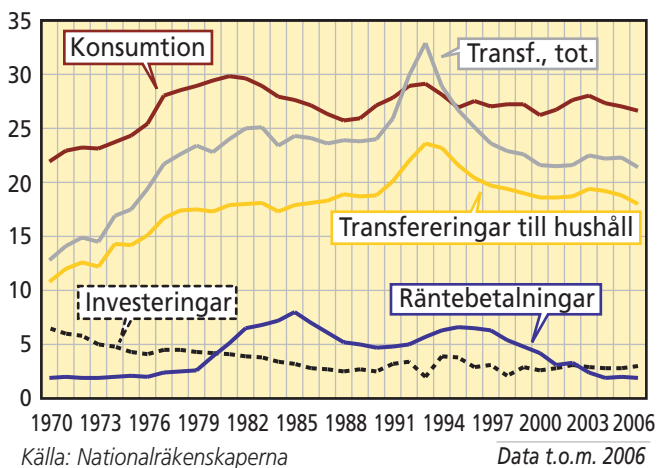
Den statsfinansiella krisen gjorde det nödvändigt att genomföra en rad åtgärder för att förbättra de offentliga finanserna. En rad besparingsprogram genomfördes under åren 1993–1998. Transfereringsutgifterna, som skenade iväg under krisåren, minskade bland annat genom att ersättningsgraden i sjukförsäkringen och andra socialförsäkringar drogs ned. Bostadssubventionerna minskade också gradvis genom den så kallade Danellreformen och behovet av stöd till finans-

sektorn avtog efterhand. Sammantaget minskade transferringarna från 33 procent 1993 till 22–23 procent av BNP från och med slutet av 1990-talet.

Den onda cirkeln av stora underskott, skenande skuldökning och minskat förtroende på de finansiella marknaderna ledde också till kraftig ökning av ränteutgifterna. Kulmen på mistroendespirlen nåddes 1995 då ränteskillnaden¹ gentemot utlandet var 3–4 procentenheter. De stora systemförändringarna med övergången till flytande växelkursregim, EU-medlemskapet och införandet av ett nytt finanspolitiskt ramverk med utgiftstak och saldomål var viktiga steg som så småningom förbättrade förtroendet på de finansiella marknaderna. Från och med 1997 började förtroendet återvända och numera är det ingen skillnad mellan svenska och europeiska långräntor.

Utveckling av den offentliga sektorns utgiftsstruktur

Procent av BNP

Åtgärdsprogrammen, räntenedgången, bra exportkonjunktur och stark inhemsk återhämtning medverkade till att den offentliga sektorns underskott försvann relativt snabbt. Inte minst utvecklades den svenska samhällsekonomin väl under IT-boomen i slutet av 1990-talet och konjunkturbakslaget efter millennieskiftet gav bara ett "normalt" underskott i den offentliga sektorns finansiella sparande². Sedan 1998 har den offentliga sektorns finansiella sparande (exkl PPM-medlen) i genomsnitt uppgått till 1,1 procent av BNP, vilket ligger helt i linje med det nuvarande saldomålet.

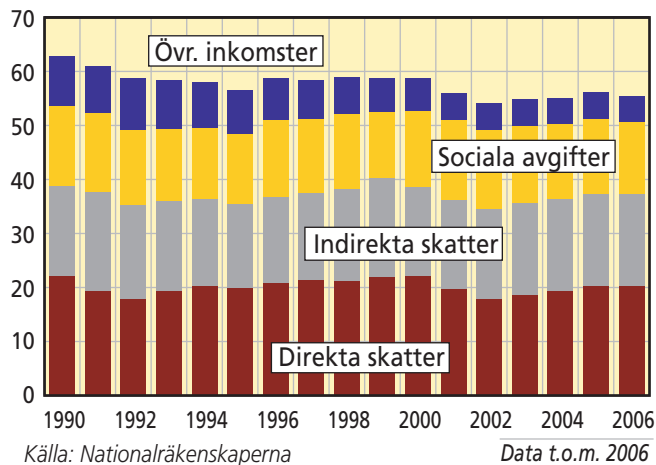
Som framgått tidigare är det framför allt den offentliga sektorns utgifter som anpassats nedåt. Utgiftskvoten har minskat från 70 procent 1993 till 53 procent av BNP 2006. Inkomstkvoten har minskat mer måttligt, från 59 procent till 55 procent av BNP under samma period. Värnskatt infördes under krisåren liksom den avdragsgilla allmänna pensionsavgiften samt fastighetsskatt. Samtidigt utvecklades de stora skattebaserna ogynnsamt under perioden 1993–2006, såväl den privata konsumtionen, lönesumma och skattepliktiga transferringar³.

De direkta skatternas andel har sjunkit något sedan början av 1990-talet, särskilt under de lågkonjunkturår då skattebaserna uppvisat svackor. Detsamma gäller för övrigt de indirekta skatterna och socialavgifterna. Sammantaget har

andelen skatter och avgifter minskat från 53 procent 1990 till 50 procent 2006. Skattekvoten, som definieras i detalj i rutan härintill, utvecklades på liknande sätt.

Den offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

Bra förutsättningar till fortsatt goda offentliga finanser

1990-talets saneringsprogram och systemförändringar i det finanspolitiska ramverket har gett en påtaglig strukturell förstärkning av de offentliga finanserna. Kommunsektorn uppvisar rekordstora överskott och har med marginal klarat sitt balanskrav de senaste åren. Överskotts målet på 1 procent av BNP för den hela offentliga sektorns finansiella sparande har uppnåtts med viss råge. De statliga utgiftstaken har hållits, om än med påtvingade omperiodiseringar i vissa fall och tveksamma bokföringsprinciper när det gäller bidrag till kommunsektorn⁴. Utgiftstaken har dock bidragit påtagligt till att minska utgiftskvoten från 65–70 procent av BNP 1993 till närmare 50 procent. Bidragande har givetvis också varit den goda spiralen av konjunkturförstärkning, ökat förtroende och minskade räntebetalningar på statsskulden.

Den goda utvecklingen av det finansiella sparandet har således gjort att den "räntefälla" som befardes i mitten av 1990-talet har kunnat undvikas. Räntebetalningarnas andel är nu nere på samma nivå som under 1970-talet. Bruttoskulden i hela den offentliga sektorn har gått ned från 100 procent av BNP till 60 procent: Nettoskulden har övergått i en positiv förmögenhetsställning motsvarande 16 procent av BNP 2006.

Inför de demografiska utmaningar Sverige och andra länder står inför under de kommande decennierna är den konso-

¹ Differens mellan svenska och tyska statsobligationsräntor.

² Enligt konjunkturinstitutet beräknas det konjunkturrensade saldot var ungefär noll åren 2002 och 2003.

³ Se text Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget, mars 2007, sid 107

⁴ Ett exempel är det stöd som ges till kommunerna i form av skattekrediteringar på mottagarens skattekonto. Om i stället dessa stöd skulle ha bokförts som utgifter skulle utgiftstaket ha överskridits under 2004–2006, se KI, Konjunkturläget, mars 2007, sid 101.

lidering som skett i de svenska offentliga finanserna naturligtvis viktig. Under de närmaste åren framåt pekar officiella kalkyler från Konjunkturinstitutet och regeringen på att de gynnsamma tendenserna för den offentliga sektorns finanser kommer att fortsätta. Den ekonomiska tillväxten ser ut att hamna på en fortsatt hygglig nivå och sysselsättningen väntas stiga, åtminstone i år och under nästa år. Det betyder fortsatt goda förutsättningar för ytterligare konsolidering av den offentliga sektorns finanser.

Källor och underlag

Nationalräkenskaper årsdata 1993–2005, november 2006, SCB:s webbplats

Försörjningsbalans 1950–2005, ovanstående NR november 2006, med bland annat FISIM-justerad offentlig konsumtion.

Nationalräkenskaper årsdata 1980–1993, SCB:s webbplats

Nationalräkenskaper kvartalsdata 1980–2006, med bland annat FISIM-justerad offentlig konsumtion

Nationalräkenskaper, kvartalsdata 2001–2006, mars 2007

Inkomster och utgifter för stat, kommunsektor, AP-fonder samt den konsoliderade offentliga sektorn, PPM-justerat 1993–2006. Opublicerat material från Nationalräkenskaperna., april 2007.

Inkomster och utgifter för stat, kommunsektor, AP-fonder samt den konsoliderade offentliga sektorn 1970–1993, äldre NR-material

Nationalräkenskaper 1950–1974, SM N 1975:98

Kontaktperson: Olle Djerf, 08-35 44 27

Vad är skattekvoten?

Andelen skatter och avgifter i procent av BNP i denna artikel är ungefär detsamma som den definition av **skattekvoten** som till exempel Konjunkturinstitutet använder. Skillnaden mellan begreppet är att vissa socialförsäkringsavgifter i ena fallet inte betraktas som indirekta skatter. Kvantitativt uppgår differensen till cirka 0,5 procentenheter av BNP.

I nedanstående tabell redovisas mera i detalj vilka delar skattekvoten består av:

Skattekvoten och dess beståndsdelar

Procent av BNP

	2004	2005	2006
Skattekvot	49,8	50,6	49,8
Hushållens direkta skatter	16,5	16,6	16,4
Företagens direkta skatter	3,1	3,7	3,6
Socialavgifter	13,1	13,1	12,4
Mervärdesskatt	9,0	9,2	9,1
Energiskatter	2,4	2,4	2,2
Övriga skatter	5,7	5,7	6,0
Skattekvot	49,8	50,6	49,8
Skatter till EU	0,3	0,3	0,3
Skatter till staten	27,5	28,4	27,8
Skatter till kommunsektorn	16,4	16,3	16,0
Skatter till AP-fonderna	5,7	5,7	5,6

Källa: Konjunkturinstitutet

Saltsjöbadskonferensen 2007:

Innovation och produktivitet

SCB arrangerar årligen en konferens för att utveckla Sveriges ekonomiska statistik.

Årets tema är innovation och produktivitet.

Konferensen hålls på Grand Hotel i Saltsjöbaden den 24–25 oktober.

Konferensen avslutas med en paneldebatt. Konferensspråket är engelska.

Bland de ämnen som tas upp vid konferensen är:

- Innovationer och ekonomisk tillväxt inom EU
- Finns det ett samband mellan innovationer och produktivitetens utvecklingen på företagsnivå i Sverige?
- Patent och deras betydelse för innovationer och produktivitet, ett OECD-perspektiv
- En presentation av arbetet med indikatorer på kunskapssamhället inom nationalräkenskaperna
- En presentation av arbetet med långa tidsserier inom den ekonomiska statistiken

Mer information om konferensen, anmälningsformulär med mera finns på www.scb.se/saltsjobaden

Offentliga sektorns tillgångar och skulder

Växlingar mellan förmögenhetsuppbyggnad och skuldsättning

Det senaste halvsekle har präglats av turbulens när det gäller de offentliga finanserna. Kraftiga svängningar i finansiellt sparande har fått genomslag på tillgångar och skulder i balansräkningen. Nettoskulden, som är skillnaden mellan skulder och tillgångar har som mest uppgått 30 procent av BNP och som lägst minus 30 procent. I slutet av förra året var nettoskulden minus 16 procent av BNP, det vill säga tillgångarna översteg skulderna. Kraftiga förbättringar av den offentliga sektorns finansiella förmögenhet har ägt rum vid tre tillfällen – på 1960-talet genom ATP-reformen, under andra hälften av 1980-talet och efter budgetsaneringen på 1990-talet. Efter de två förstnämnda uppgångsfaserna eroderade de samlade överskotten relativt snabbt på grund av devalveringar och kriser i ekonomin. Den nu pågående förmögenhetsuppbyggnaden skiljer sig emellertid från de två tidigare i åtminstone två hänseenden. För det första bör saldomet för de offentliga finanserna förhindra en upprepning av tidigare finansiella djupdykningar. För det andra består de offentliga tillgångarna nu av aktier och annat ägarkapital i avsevärt mycket högre grad än tidigare. Därigenom försvagas sambandet mellan finansiellt sparande och finansiell nettoförmögenhet då det kan ske betydande värdeförändringar på till exempel aktiemarknaden.

Underskott och överskott i de offentliga finanserna – det finansiella sparandet – återspeglas i den offentliga balansräkningen. Om skatter och andra inkomster inte räcker för att täcka den offentliga sektorns samlade utgifter uppstår ett finansiellt underskott. Detta måste finansieras med ökad skuldsättning eller avyttring av tillgångar. På motsvarande vis innebär ett överskott att skulder kan amorteras alternativt att tillgångar kan förvärvas. Över tiden genereras stockar av finansiella tillgångar och skulder såsom banksparande, lån, aktier och andelar, obligationer, certifikat och finansiella derivat. Dessa är alltså resultatet av ackumulerade finansiella över- och underskott. Tillgångarna ger normalt direktavkastning i form av räntor och utdelningar. På motsvarande sätt görs räntebetalningar på skulderna. Värdet på tillgångarna och skulderna påverkas även av prisförändringar såsom fluktuationer i börskurser, marknadsräntor och växelkurser.

Utvecklingen av den offentliga finansiella förmögenheten i finansräkenskaperna kan alltså avvika från motsvarande utveckling av det finansiella sparandet enligt NR, beroende på inslaget av marknadsprissatta värdepapper i den offentliga balansräkningen. I praktiken tillkommer ytterligare en faktor, nämligen att det i stort sett alltid finns differenser mellan de reala och finansiella delarna av statistiken. Det kan dock noteras, som framgår av diagrammet nedan, att kurvorna över

nettoskuld och finansiellt sparande visar en förvånansvärt samstämmig utveckling under tidigare decennier. Under det senaste decenniet har det emellertid skett en markant försämring. De stora diskrepanserna kan delvis förklaras av det starkt ökade inslaget av aktier och finansiella derivat i den offentliga tillgångsportföljen. En god överensstämmelse är en viktig förutsättning för att kunna utföra en konsistent analys av den offentliga sektorns inkomster, utgifter, tillgångar och skulder i ett sammanhang.

Fortsättningsvis analyseras den finansiella utvecklingen med utgångspunkt i begreppen bruttoskuld, finansiella tillgångar, nettoskuld och konsoliderad bruttoskuld. Inkomster, utgifter och internationella jämförelser analyseras i vidstående artiklar.

Bruttoskuld är det samlade värdet av alla skulder i den offentliga sektorn, framför allt obligationslån och andra lån. Skulden är okonsoliderad. Statens bruttoskuld är ungefär detsamma som statskulden bortsett från en mindre definitionsolikhet.

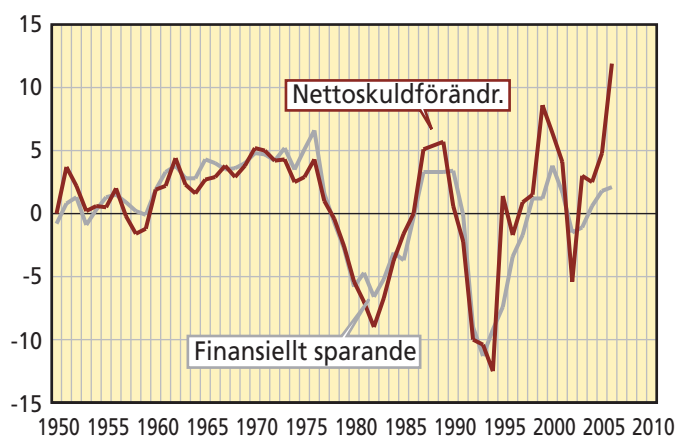
Tillgångar är finansiella tillgångar, t.ex. banktillgodohavanden, lånefordringar, räntebärande värdepapper, aktier, fondandelar och annat ägarkapital. Tillgångarna är okonsoliderade.

Nettoskuld är skillnaden mellan bruttoskuld och tillgångar.

Konsoliderad bruttoskuld är bruttoskulden reducerad med den offentliga sektorns placeringar i den egna skulden. Ett exempel på konsolidering är AP-fondens placeringar i statsobligationer.

Den offentliga sektorns delsektorer är **staten, kommunerna och landstingen samt socialförsäkringssektorn**. Balansräkningen för den sistnämnda består i sin helhet av fonderna i det allmänna **ålderspensionssystemet**, för närvarande de fem AP-fonderna.

Förändring av nettoskuld och finansiellt sparande Procent av BNP

Källa: National- och finansräkenskaperna

Data t.o.m. 2006

Fluktuationerna i finansiellt sparande och nettoskuld är betydande. Spännvidden mellan topp- och bottennotering

är mycket stor, förmodligen större än i de flesta andra jämförbara länder. Tre huvudorsaker kan nämnas som förklaring till de stora svängningarna: den offentliga sektorns storlek, betydelsefulla institutionella förändringar (framför allt två omfattande pensionsreformer) och effekterna av de automatiska stabilisatorerna i finanspolitiken. De senare aktualiserades i synnerhet vid de samhällsekonomiska kriserna på 1970-talet och 1990-talet.

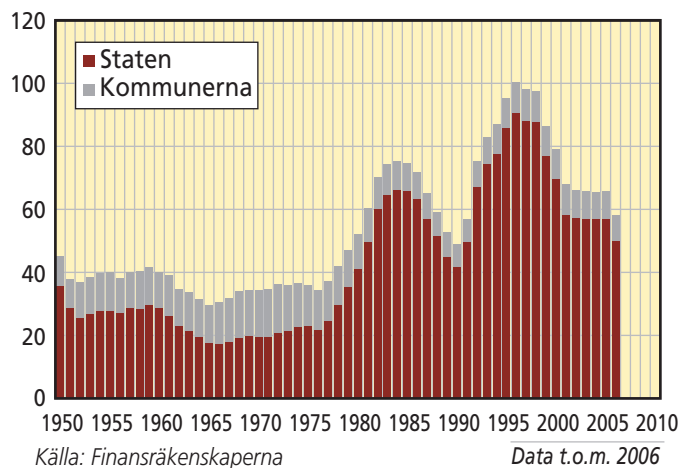
Som framgått i artikeln om den offentliga sektorns långsiktiga ekonomiska utveckling kan olika längre skeenden urskiljas. En indelning är lämplig även när det gäller att beskriva den finansiella utvecklingen.

Tiden fram till den första statsfinansiella krisen

Som framgått tidigare växte den offentliga sektorn kraftigt under 1960- och 1970-talen. Bruttoskulden pendlade denna tid förhållandevis stabilt mellan 30 och 40 procent av BNP. Det kan dock noteras att de båda delsektorernas (staten och kommunerna) andel av skulden varierade starkt under perioden. Kommunernas bruttoskuld steg kraftigt under 60- och 70-talet som en följd av den starka expansionen av den kommunala servicen under denna tid. Som mest uppgick skulden till drygt 15 procent av BNP i början av 1970-talet. Som jämförelse kan nämnas att statsskulden under samma tid var relativt låg, som lägst 17 procent av BNP åren 1965–1967.

Den offentliga sektorns bruttoskuld fördelad på stat och kommun

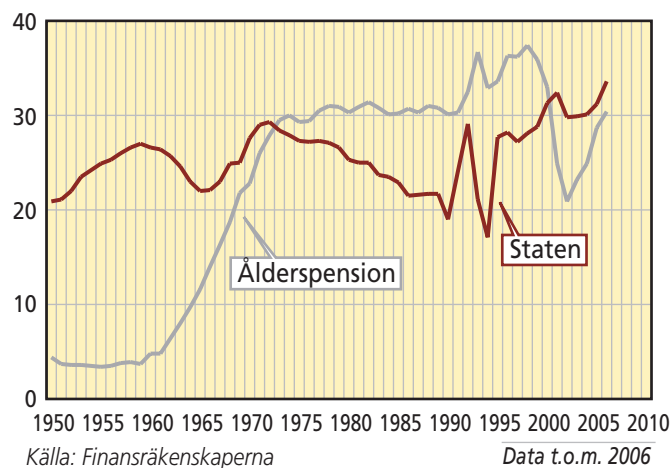
Procent av BNP

Den offentliga bruttoskulden minskade således ganska marginellt under 60- och 70-talen trots att den finansiella sparandet uppvisade överskott med i genomsnitt 3,3 procent av BNP. Den positiva utvecklingen av de offentliga finanserna tog sig i stället uttryck i kraftigt ökade finansiella tillgångar. Totalt ökade dessa från 40 procent av BNP i början av 60-talet till 65 procent 1976.

Finansiella tillgångar i staten och ålderspensionssystemet

Procent av BNP

Till största delen kan ökningen naturligtvis hänföras till uppbyggnaden av ATP. Det bör dock framhållas att statens tillgångar ständigt legat på en relativt hög nivå, runt 25 procent av BNP. Samtidigt måste emellertid påpekas att förekomsten och ökningen av de offentliga finansiella tillgångarna inte uppmärksammades i särskilt hög grad under den tid ökningen var som störst. Orsaken var att de begrepp som användes för att beskriva de offentliga finanserna då mest handlade om statens budgetsaldo och statsskulden. Dessutom var det vanligare att analysera den offentliga sektorns delsektorer var för sig och inte den offentliga sektorn i sin helhet.

De statsfinansiella kriserna och tiden där- emellan

1970-talet präglades av stor finansiell turbulens, såväl i Sverige som internationellt. Oljekriserna 1973 och 1979 och de inhemska struktur- och kostnadskriserna från mitten av 1970-talet innebar successivt ökade påfrestningar för de offentliga finanserna. Bruttoskulden steg från 35 till 70 procent av BNP mellan 1976 och 1982 och statsskulden ökade från 20 till 60 procent. Fonduppbyggnaden i ATP-systemet planade ut under 1970-talet och statens tillgångar minskade kontinuerligt som en följd av att statens kreditgivning mer och mer övertogs av banker och andra kreditinstitut. Avregleringar och finansiella obalanser (i bytesbalansen, offentlig sektor och hushållen) ledde till en kraftig expansion av den finansiella ekonomin under 1980-talet.

Den offentliga sektorns bruttoskuld och statsskulden steg således kraftigt under slutet av 1970-talet fram till mitten av 1980-talet. Därefter skedde en skenbart kraftig förbättring av de offentliga finanserna i kölvattnet av den höga ekonomiska aktiviteten med låg arbetslöshet, ett starkt progressivt skattesystem, negativa realräntor, stigande börskurser och uppblåsta tillgångspriser. Under loppet av endast fyra år sjönk den offentliga bruttoskulden och statsskulden med nästan 25 procentenheter av BNP ned till 49 respektive 42 procent av BNP i slutet av 1990. Den därpå följande stora ekonomiska krisen i början av 1990-talet fick förödande konsekvenser för de offentliga finanserna. Bruttoskulden

steg mycket kraftigt och fortsatte att stiga även under de första saneringsåren till 100 procent av BNP i slutet av 1996. Statsskulden steg till 90 procent. Även tillgångarna ökade under de senare krisåren. Det berodde delvis på ett kraftigt ökat offentligt ägande av aktier.

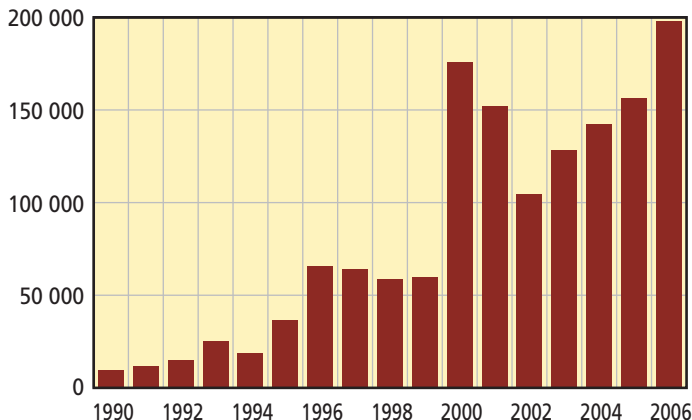
Sanering och konsolidering

Från och med 1999 dök nivån på den offentliga skuldsättningen enligt samma mönster som tidigare – ett fall med cirka 20 procentenheter under loppet av fyra år. Det som framför allt karakteriserat de offentliga balansräkningarna de senaste åren är emellertid utvecklingen av de finansiella tillgångarna.

Aktier, andelar och annat ägarkapital var tidigare negligierbara i den offentliga balansräkningen. De finansiella tillgångarna bestod nästan uteslutande av räntebärande placeringar. Efter 1995 skedde en markant förändring. Innehaven av noterade aktier och andelar visade en mycket stark utveckling. Dels ökade nettoförvärven och noteringarna av onoterat kapital, dels kom tillgångssidan i den offentliga balansräkningen att bli starkt börsberoende. Framför allt gäller det tillgångarna i pensionsfonderna men även det faktum att staten har betydande värdepappersinnehav. Statens innehav av noterade aktier och andelar uppgick i slutet av förra året till nästan 200 miljarder kronor. För ålderspensionssystemet var motsvarande siffra 476 miljarder kronor.

Statens innehav av börsnoterade aktier

Mkr

Källa: Finansräkenskaperna

Data t.o.m. 2006

EU-medlemskapet fick stor inverkan på det finanspolitiska regelverk som gäller sedan mitten av 1990-talet och även för den ekonomiska statistiken. Tidigare nämndes att budgetsaldo och statsskuld, i synnerhet för den statliga sektorn, var de gängse begreppen under tidigare tidsperioder. I och med EU-medlemskapet och i synnerhet den så kallade EDP-processen¹ blir begreppen finansiellt sparande för offentlig sektor och offentlig skuld etablerade på allvar. Dessutom bör den offentliga sektorn betraktas som en enhet, åtminstone när det gäller jämförelser mellan länder.

¹ Reglerna för underskott och skuld, de så kallade Maastrichtkriterierna, innebär att den offentliga sektorns finansiella sparunderskott inte får överstiga 3 procent av BNP och att den konsoliderade bruttoskulden får uppgå till högst 60 procent av BNP, alternativt att den minskar i tillfredsställande takt ned mot riktvärdet.

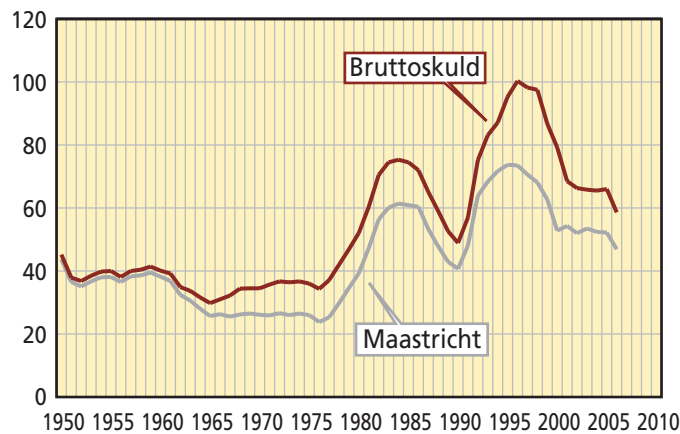
Det finansiella sparandet enligt EDP är dock inte exakt det som beräknas i nationalräkenskaperna (NR). Skillnaden är att avkastningen på ränte- och valutaswappar räknas som ränta i EDP, medan man i NR endast redovisar räntan i det underliggande instrumentet. Ränte- och valutaswappar används bland annat av Riksgälden för att optimera stats-skuldens valutasammansättning. Beloppsmässigt är dock skillnaden mellan de två sparbegreppen marginell.

Maastrichtskulden

Större är skillnaden när det gäller den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld enligt EDP och den offentliga sektorns bruttoskuld enligt finansräkenskaperna. Den förstnämnda, fortsättningsvis benämnd Maastrichtskulden, ska värderas till nominellt belopp medan finansräkenskapernas i princip är marknadsvärderad. Dessutom saknas vissa skuldposter i Maastrichtskulden, såsom handelskrediter och andra interimsskulder samt finansiella derivat (saknar nominellt värde).

Bruttoskuld och Maastrichtskuld

Procent av BNP

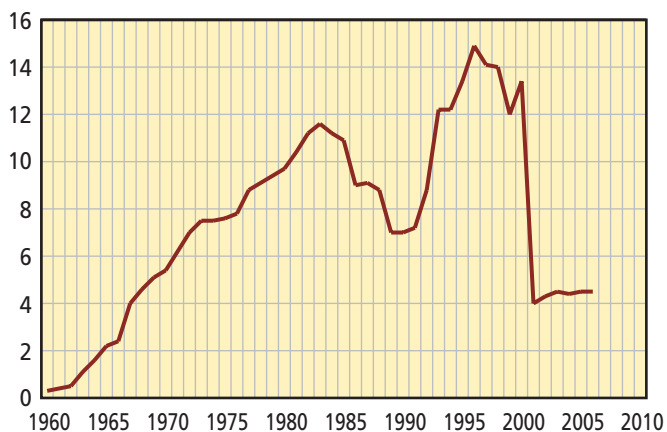
Källa: Finansräkenskaperna

Data t.o.m. 2006

Den viktigaste skillnaden är emellertid hur konsolideringen av hela den offentliga sektorn genomförs när delsektorerna ska summeras. Olika regler finns bland annat beträffande vilka skuldinstrument i den offentliga sektorns bruttoskuld som innehas av den offentliga sektorn. Konsolideringen har varierat under årens lopp. Den kraftiga minskningen år 2001 beror på den partiella avvecklingen av ATP-fonderna i samband med införandet av det nya pensionssystemet. Medel motsvarande cirka 200 miljarder kronor överfördes till statsbudgeten för amortering av AP-fondens placeringar i statsskulden.

Konsolidering, bruttoskuld

Procent av BNP

Källa: Finansräkenskaperna

Data t.o.m. 2006

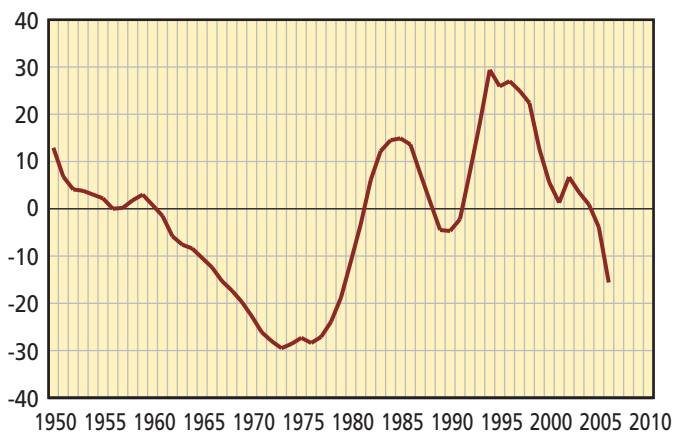
Vid EU:s EDP-prövning av Sverige innebär reglerna således att en stor del av våra finansiella tillgångar inte får tillgodoräknas i bedömningen av skuldsituationen. Samtidigt har de emellertid varit en tillgång i budgetsaneringen så som den redovisas till EU. Överföringen av de tidigare ATP-fonderna till staten medförde ju en kraftigt sänkt statskuld och Maastrichtskuld utan att staten hade motsvarande finansiella överskott de aktuella åren.

Det kan nämnas att även OECD beräknar och publicerar uppgifter om olika länders bruttoskuld – Gross Financial Liability. Denna skiljer sig dock från de båda övriga genom att skulden är marknadsvärderad och innehåller alla skuldinstrument men samtidigt är konsoliderad. Skuldnivån enligt OECD-definitionen ligger därför mellan Maastrichtskulden och skulden enligt finansräkenskaperna.

Nettoskulden

Den offentliga sektorns nettoskuld

Procent av BNP

Källa: Finansräkenskaperna

Data t.o.m. 2006

Nettoskulden visar den offentliga sektorns finansiella förmögenhet, det vill säga hur "rik" eller "fattig" sektorn blivit i finansiella termer som ett resultat av tidigare budgetsaldon och värdeförändringarna på de finansiella marknaderna. Nettoskulden har varierat kraftigt det senaste halvseket, vilket framför allt är en konsekvens av variationer i det finansiella sparandet. Detta beror i sin tur på konjunktursvängningar och samhällsekonomska krisförlopp. Under senare år har nettoskulden varit negativ, det vill säga värdet av de finansiella tillgångarna har överskridit värdet av den offentliga bruttoskulden. I slutet av 2006 uppgick nettoskulden till minus 16 procent av BNP.

I förra kvartalsrapporten beskrevs sambandet mellan skuldstabilitet och det saldomål som sätts för de offentliga finanserna. Med nuvarande saldomål (överskott 1 % av BNP) och vid 4 procent nominell BNP-tillväxt i genomsnitt, kommer nettoskulden långsamt att stabiliseras på nivåer mellan minus 20 och minus 25 procent av BNP (dröjer cirka 20 år). Därmed skulle man inte nå upp till den nivå, cirka 30 procent, som gällde före krisen på 1970-talet. A priori går det dock inte att säga om en hög finansiell nettofordran i den offentliga sektorn är bra eller dåligt för samhällsekonomin.

Källor och underlag

Finansräkenskaper årsdata 1995–2006 enligt ENS (ESA95). SCB:s webbplats.

Finansräkenskaper årsdata 1970–1994 enligt SNA 1968. Diverse Statistiska Meddelanden samt uppgifter i gamla tidsseriedatabasen, TSDB.

Lars Werin m. fl. (1993), Från räntereglering till inflationsnorm: det finansiella systemet och riksbankens politik 1945–1990.

Diverse uppgifter från Riksbankens årsbok årgång 1970 och tidigare.

Nationalräkenskaper årsdata. Se vidstående artikel Offentliga sektorns långsiktiga utveckling.

Sveriges ekonomi kvartal I 2007. SCB.

Kontaktperson: Bo Bergman, 08-506 945 42

God offentlig ekonomi i de nordiska länderna

Den offentliga sektorn i Sverige utgör en större andel av samhällsekonomin än i övriga länder inom OECD-området. Offentlig konsumtion är drygt en fjärdedel av BNP jämfört med cirka 20 procent för euroområdet och drygt 15 procent för USA. Under 1960- och 1970-talet steg de totala utgifternas andel, utgiftskvoten, kraftigt i Sverige till 65–70 av BNP. I OECD-området steg utgiftskvoten betydligt mindre, från cirka 30 till 40 procent av BNP. Finansieringen av den offentliga sektorns utbyggnad i Sverige betydde också att "skattetrycket" ökade mer än i omvärlden; andelen skatter och avgifter steg från 25–30 procent av BNP på 1960-talet till 50–55 procent av BNP under 1980- och 1990-talet. Därmed ligger Sverige högst bland OECD-länderna, men även i de övriga nordiska länderna har skattekvoten stigit till nästan samma nivå som Sverige. Inom EU och i övriga OECD-området har andelen skatter och avgifter ökat betydligt mindre under efterkrigstiden. Samtidigt som Sverige i likhet med övriga nordiska länder har gått igenom statsfinansiella kriser under 1980- och 1990-talet så har emellertid hanteringen av dessa kriser varit relativt effektiv. Det har fått till följd att de nordiska länderna nu har mycket goda offentliga finanser i ett internationellt perspektiv. Samtliga länder har stabila finansiella överskott i den offentliga sektorn i motsats till de flesta andra industriländer. Bruttoskuldskvoten är därmed bland de lägsta i Europa. Danmark, Sverige, Finland och i synnerhet Norge har en unikt god finansiell nettoposition jämfört med andra OECD-länder.

Syftet med denna artikel är att ge en översiktlig bild hur den offentliga sektorns storlek och ekonomi skiljer sig mellan Sverige och andra länder på ungefär samma utvecklingsnivå. De statistiska mått som använts för att belysa detta är genomgående på hög aggregationsnivå för att kunna ge en mera generell bild av utvecklingen över tiden¹.

Offentliga sektorn växte snabbast i Sverige

Vid 1960-talets början var den offentliga sektorn av ungefär samma storlek i ekonomin i alla OECD-länder. Sverige hade till exempel samma andel offentlig konsumtion i ekonomin som USA och dagens EU-länder, omkring 15 procent av BNP. Skatte- och utgiftskvoten utgjorde i storleksordningen 30 procent av BNP 1960. Därefter skedde under de kommande två decennierna en påtaglig utbyggnad av offentlig service och sociala välfärdssystem i OECD-länderna. Utbygganden skedde dock inte i samma takt. I vissa länder genomfördes mera omfattande reformer av transfererings-

och pensionssystemen. I andra länder förblev det sociala nätverket mera grovmaskigt samtidigt som många personliga tjänster, utbildning och sjukvård förblev i privat regi.

I OECD-länderna ökade den offentliga sektorns andel av ekonomin under 1960- och 1970-talet, i varje fall mätt som den totala inkomst- och utgiftskvotens andel av ekonomin. Däremot har inte konsumtionens andel av de totala utgifterna ökat särskilt mycket i OECD sammantaget. Den offentliga konsumtionens andel har stigit från omkring 15 procent till knappt 20 procent av BNP. I USA har andelen offentlig konsumtion minskat sedan början av 1970-talet. I EU steg andelen till 20 procent av BNP i början av 1980-talet och har därefter varit ungefär oförändrad.

Svårt att göra internationella jämförelser

Den offentliga sektorn definieras och avgränsas på skilda sätt i olika länder. Därför är det relativt svårt att göra internationella jämförelser¹. I princip är möjligheterna till jämförelser beroende av hur lika eller olika samhällssystemen är i de länder som ska jämföras. Detta bör tas i åtanke när man studerar tabeller och diagram med internationella jämförelser.

Makroekonomiska variabler som offentlig konsumtionsandel, utgiftskvot och skattekvot betyder alltså i praktiken inte riktigt samma sak i alla länder. För det första är många av transfereringarna skattepliktiga i många länder, däribland Sverige. Brutto drar då transfereringarna upp t ex utgiftskvoten jämfört med ett system med icke skattepliktiga nettotransfereringar. För det andra använder många länder skatteavdrag som instrument i socialpolitiken i stället för att betala ut subventioner eller olika typer av bidrag. Det betyder att skattekvoten dras ned jämfört med om transfereringarna var i form av utbetalningar från den offentliga sektorn. För det tredje kan skillnader i hur BNP mäts påverka de ovanstående storleksmått på den offentliga sektorn. Slutligen påverkas t ex skattekvoten också av hur stor den informella sektorn är i en ekonomi.

Beräkningar som tar hänsyn till ovanstående jämförelseproblem har gjorts bland annat av OECD². Nordiska ministerrådet³ har också gjort beräkningar som visar skillnaderna i skattekvot mellan de nordiska länderna och övriga jämförda europeiska länder minskar påtagligt när hänsyn tas till de olikartade förhållandena. För Sverige, Finland och Danmark minskade den justerade skattekvoten (1998) med 4–5 procentenheter. Även efter denna justering kvarstår emellertid huvudintrycket att de nordiska länderna, i synnerhet Sverige och Danmark, ligger på en högre nivå än andra europeiska länder.

¹ Se t ex SCB, *Offentlig ekonomi 2007*, sid 46–47.

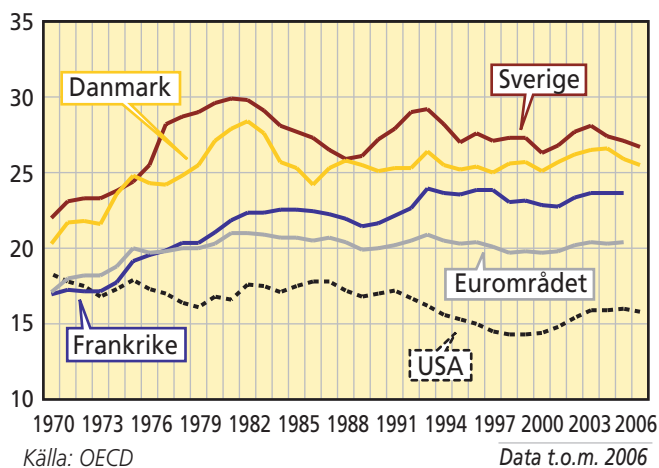
² Se SCB *Offentlig ekonomi 2007*, sid 158.

³ *Det framtida nordiska välfärdssamhället, Nord 2003:12, delrapport The Challenge of Globalization to taxation in the Nordic countries.*

¹ Se faktaruta här intill för närmare information om de svårigheter som sammanhänger med att göra jämförelser mellan olika länder.

Offentlig konsumtion i olika länder

Procent av BNP

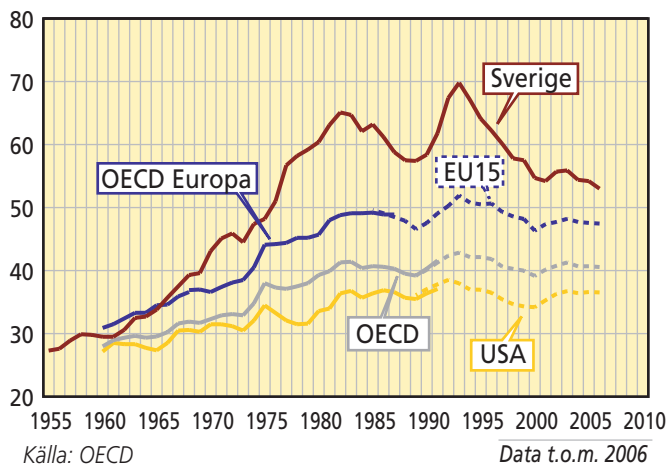

I Sverige och Danmark steg den offentliga konsumtionen betydligt snabbare än i andra EU-länder. En högsta nivå på 28–30 procent av BNP uppnåddes vid början 1980-talet, men därefter har andelen fallit tillbaka något. Utvecklingen i Norge och Finland ligger mera i linje med EU-genomsnittet. Exempel på andra länder som ligger klart över EU-genomsnittet är Nederländerna och Frankrike.

Transfereringssystemen har byggts ut

Offentliga utgifter i olika länder

Procent av BNP

En förklaring till att utgiftskvoten steg snabbare än den offentliga konsumtionsandelen i OECD-länderna under 1960- och 1970-talet är att socialförsäkringssystemen byggdes ut. Syftet var bland annat att öka den sociala tryggheten i livscykelns olika faser. Skatte- och transfereringssystemen bidrar dessutom till att omfördela inkomster i samhället. I många länder har offentliga pensionssystem införts, de flesta av typen fördelningssystem.

Även i USA har utgiftskvoten stigit under efterkrigstiden, från drygt 25 till knappt 40 procent av BNP under de senaste decennierna. I OECD sammantaget steg utgiftskvoten till 40 procent. Motsvarande siffra för EU15 är knappt 50 procent, där Sverige och Danmark med flera länder drar upp genomsnittet. Länder med relativt sett låg utgiftskvot är Storbritannien, Irland och Nederländerna. I det senare landet har utgiftskvoten liksom i Sverige gått ned påtagligt

under de senaste 10–15 åren.

Offentlig utgiftskvot i olika länder

Procent av BNP

	1990	2000	2005
USA	37	34	37
Japan	32	39	37
EU15	48	46	48
Belgien	52	49	50
Danmark	56	54	53
Finland	48	48	50
Frankrike	49	52	54
Grekland	49	51	47
Irland	43	32	34
Italien	53	46	48
Nederländerna	53	44	45
Portugal	40	43	48
Spanien	43	39	38
Sverige	61	57	56
Storbritannien	42	38	45
Tyskland	44	45	47
Österrike	51	51	50
Norge	54	43	43

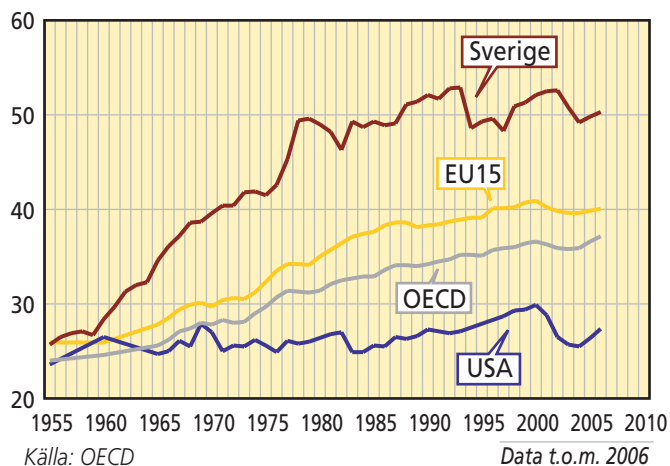
Källa: OECD Economic Outlook, nov 2006, Statistical Annex

Skattekvoten högst i Sverige

Finansieringen av transfereringssystemen har också medfört stigande skatter i OECD-länderna. Ökningen av andelen skatter och avgifter i förhållande till BNP har varit störst i Sverige och Danmark, som nu ligger högst bland OECD-länderna.

Skatter och avgifter i olika länder

Procent av BNP

Andel skatter och avgifter ligger på en betydligt lägre nivå i andra OECD-länder. I Europa återfinns länder som Belgien, Frankrike, Finland och Österrike över EU15-genomsnittet på 40 procent av BNP. Tyskland, Storbritannien, Irland och Medelhavsländerna inom EU ligger under genomsnittet (se tabell)

Bland europeiska länder utanför EU är Norge ett högskatteland medan Schweiz med 29 procent av BNP ligger på ungefär samma nivå som USA och Japan (26 % av BNP). OECD-genomsnittet dras också ned av att sådana länder som Sydkorea, Mexiko, Australien, Nya Zeeland samt vissa östeuropeiska länder som ingår i OECD¹.

¹ Polen och Slovakien.

Skatter och avgifter i olika länder Procent av BNP

	1960	1970	1980	1990	2000	2004
Sverige	27	38	47	53	53	50
Danmark	25	39	43	47	49	49
Belgien	27	34	41	42	45	45
Finland	28	32	36	44	48	44
Norge	31	34	43	42	43	44
Frankrike	..	34	40	42	44	43
Österrike	31	34	39	40	43	43
Italien	34	26	30	38	42	41
Island	..	27	30	31	38	39
Nederländerna	30	34	42	41	40	38
Storbritannien	29	37	35	37	37	36
Nya Zeeland	27	26	31	37	34	36
Grekland	..	22	24	29	37	35
Spanien	14	16	23	33	34	35
Tyskland	31	32	38	36	37	35
Portugal	16	18	23	28	34	35
Kanada	24	31	31	36	36	34
Australien	22	22	27	29	31	31
Irland	21	28	31	33	32	30
Schweiz	19	20	25	26	31	29
Japan	18	20	25	29	27	26
USA	27	27	26	27	30	26
EU15	26	30	35	38	41	40
OECD	25	28	31	34	37	36

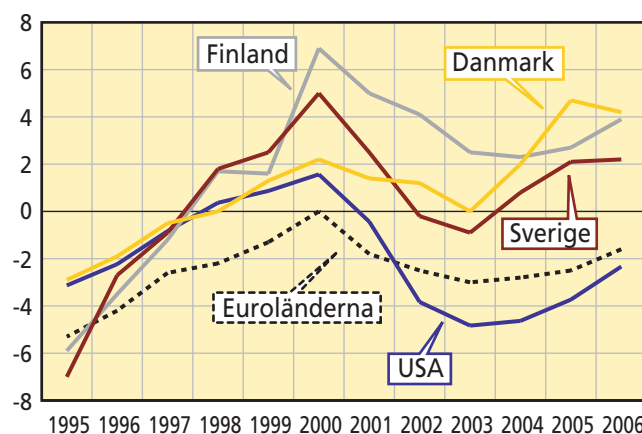
Källa: OECD

Starkaste offentliga ekonomin i Norden

Medan många EU-länder har haft stora underskottsproblem i de offentliga finanserna under senare år, är detta inte alls fallet i de nordiska länderna. Sverige, Finland och Danmark övervann den allmänna underskottsperioden vid mitten av 1990-talet betydligt snabbare än EU-länderna i allmänhet. Under de första åren på 2000-talet har de nordiska länderna dessutom visat fortsatta överskott, medan euroländerna har fallit tillbaka i underskott ungefär på gränsen för vad som tillåts enligt EU:s tillväxt- och stabilitetspakt (3 % av BNP). Under 2006 förbättrades underskottet till 1,6 procent av BNP enligt Eurostat¹. Överskotten i Sverige och Finland på cirka 2 respektive 4 procent av BNP 2006. Danmark noterade ännu högre överskott, nära 5 procent av BNP 2005 och drygt 4 procent 2006. Utanför EU har Norge en unikt hög överskottsnivå, 16–19 procent av BNP.

Finansiellt sparande i offentlig sektor i olika länder

Procent av BNP

Källa: Eurostat för Europeiska länder och OECD vad gäller USA

Data t.o.m. 2006

Som en följd av de finansiella överskotten i Norden har också den offentliga sektorns balansräkningar förbättrats påtagligt de senaste åren. Av tabellerna framgår att den offentliga sektorns bruttoskuld har minskat även i vissa EU-länder men sammantaget låg bruttoskulden på cirka 65 procent av BNP i EU15 2005, eller något över de 60 procent som är ett av villkoren i stabilitetspakten. Euroländernas bruttoskuldskvot låg 2005 på drygt 70 procent². EU-länderna utanför euroområdet har således lägre bruttoskuldskvot. Det gäller såväl Danmark, Sverige och Storbritannien som de nya medlemsländerna i Central- och Östeuropa. Bruttoskulden för Japan har ökat mycket kraftigt till 173 procent av BNP efter många år av stora underskott. USA:s bruttoskuldskvot ligger ungefär på Europas nivå.

Den offentliga sektorns bruttoskuld

Procent av BNP

	1990	1995	2000	2005
Japan	69	88	137	173
Grekland	..	112	127	124
Italien	..	122	121	120
Belgien	126	135	113	95
Frankrike	39	63	65	76
Portugal	..	69	60	73
Tyskland	40	56	60	71
Österrike	57	69	70	70
USA	63	71	55	62
Nederländerna	84	87	64	61
Sverige	47	82	64	59
Schweiz	31	48	53	55
Norge	29	41	34	51
Spanien	48	69	66	50
Finland	16	65	52	48
Storbritannien	33	52	46	47
Danmark	66	80	56	41

Källa: OECD Economic Outlook, nov 2006, Statistical Annex

Den offentliga sektorns nettoskuld säger mer om den verkliga finansiella ställningen i olika länder eftersom förhållandena är mycket skiftande från land till land. Flertalet länder med stora bruttoskulder har samtidigt relativt små finansiella tillgångar. Det gäller till exempel Belgien, Grekland och Italien. Japans nettoskuld är dock mycket stor trots stora

¹ EU:s definitioner skiljer sig något från dem som används i nationalräkenskaperna.

² EU:s definition enligt Maastrichtkriterierna, se föregående artikel.

finansiella tillgångsvärden.

I den andra änden av skalan återfinns de nordiska länderna, Schweiz och Spanien. Som framgått av föregående artikel innehar den offentliga sektorn i Sverige mycket stora finansiella tillgångar, så stora att nettoskulden nu är uträdd. Nettotillgångarna uppgick till närmare 15 procent av BNP 2005. Finland som av tradition haft nettotillgångar, har noterat en starkt förbättrad ställning under senare år. Nettotillgångarna motsvarade 2005 närmare 60 procent av BNP. Den "rikaste" nationen bland länderna i tabellen här intill är emellertid Norge som tack vare oljeinkomsterna har ackumulerat kraftigt stigande nettoposition; 2005 uppgick nettotillgångarna till hela 127 procent av BNP.

Den offentliga sektorns nettoskuld Procent av BNP

	1990	1995	2000	2005
Italien	..	98	96	95
Grekland	..	93	99	90
Japan	26	25	60	86
Belgien	107	115	97	81
Tyskland	20	32	36	51
Portugal	..	25	30	45
Frankrike	17	37	35	44
USA	45	54	36	43
Österrike	34	45	40	42
Storbritannien	15	38	36	40
Nederländerna	32	52	35	36
Spanien	31	48	43	30
Schweiz	20	21
Danmark	23	36	24	9
Sverige	-8	26	1	-13
Finland	..	-4	-31	-57
Norge	-40	-35	-69	-127

Källa: OECD Economic Outlook, nov 2006, Statistical Annex

Kontaktperson: Olle Djerf, 08-35 44 27

Egna hem i konsumentprisindex (KPI)

Nämnden för konsumentprisindex tänker nytt i egna hemfrågan

Nämnden för konsumentprisindex behandlar nu en möjlig ny ansats till behandling av egna hem i konsumentprisindex (KPI). Denna ansats bygger på en dynamisk modell och kan sägas vara en vidareutveckling av teorin för så kallat levnadskostnadsindex. Diskussionen pågår ännu och något avgörande föreligger inte. Vidare blir det nu aktuellt för SCB att börja producera ett EU-harmoniserat prisindex för egna hem, vilket följer ett helt annat spår, med andra grundprinciper (nettoanskaffningsansats).

Nämnden för konsumentprisindex har sedan några år i uppgift av regeringen (2001) att pröva frågan om att förbättra beräkningarna av boendekostnader i egna hem för konsumentprisindex (KPI). Frågan har tidigare behandlats av en offentlig utredning (SOU 1999:124), i en rapport från Konjunkturinstitutet (2002) och i en artikel av Ribe (2004).

Anders Klevmarken, som är professor i ekonometri vid Uppsala universitet och ledamot i Nämnden för konsumentprisindex, har nu utvecklat en möjlig ny ansats för behandlingen av egna hem i KPI (Klevmarken, 2006a, 2006b). Ansatsen bygger på en modell som innefattar dynamiska tidssammanhang i konsumentens situation. Det återstår en del ännu oklara punkter att reda ut innan det kan bli något

ställningstagande till att eventuellt byta den nuvarande ansatsen mot den nya, som dock delvis liknar den nuvarande.

Egna hem är ett knepigt område i prisindex

Allmänt sett är egna hem ett knepigt område att behandla i ett prisindex. Ett hus består över tiden och är till nytta under många år, det förbrukas inte under en begränsad tid såsom sker med de flesta varor och tjänster. Detta gör att man kan ha olika syn på vad ett konsumentprisindex ska spegla i fråga om egna hem, och internationellt förekommer olika ansatser, såsom de följande (jfr Diewert, 2004; ILO et al., 2004, Ch. 10).

- *Exkludering* av kapitaldelen av egna hem från prisindexet, dvs. att man i indexberäkningen helt enkelt inte tar med kapitaldelen av egna hem (den del som utgör "själva huset"). Man ser då huset som ett sparkapital som ligger vid sidan av kostnader för konsumtion. Denna ansats är vanlig i bland annat sydeuropeiska länder men känns ganska främmande för svenskt synsätt.
- *Nettoanskaffningsansatsen* går ut på att man i indexberäkningen följer priserna på nyproducerade egna hem. Man behandlar då egna hem på samma sätt som vilken vara som helst i KPI, t.ex. potatis. Ett sådant egna hem index används i Australien och beräknas nu även på försök för allt flera EU-länder i en harmoniserad form.

○ *Hyresekvivalentansatsen* går ut på att man låter index för egna hem följa hyror i hyresbostäder. Idén är att konkurrensen bör borgen för att "prislapparna" blir någorlunda lika mellan boendeformerna. Denna ansats har praktiska fördelar och används i flera länder. I Sverige används den för bostadsrätter men bedöms som inte användbar för egna hem, eftersom egnahemsmarknaden och hyresmarknaden i vårt land är för olika varandra.

○ *Kostnadskalkylansatsen* ("user cost"-ansats) går ut på att man för egna hem beräknar ett index som avser att följa en kalkylerad kostnad för nyttjandet av ett eget hem. Idealt sett skulle beräkningen kunna svara mot en kalkyl för en skälig hyra. Ett praktiskt sätt är att beräkna ett sammanvägt index för utvecklingen av olika kostnadsposter som är förenade med boende i ett eget hem. Varianter på denna ansats används för KPI i en del länder, bland dem Sverige.

Harmoniserat egnahemsindex beräknas på försök

Harmoniserat index för konsumentpriser (HIKP) som följer EU-harmoniserade regler beräknas till allra största del på samma underlag som KPI. En viktig skillnad gentemot KPI gäller dock egna hem. HIKP exkluderar kapitaldelen av egna hem, alltså själva huset. Däremot täcker HIKP bostadshyror, el och egnahemsägares köp av villaolja, vatten m.m.

Sedan några år pågår en "pilotverksamhet" där allt flera EU-länder på försök beräknar ett harmoniserat egnahemsindex enligt nettoanskaffningsansatsen som nyss beskrevs. Detta "experimentella pilotindex" ligger än så länge utanför HIKP. SCB ska enligt planerna börja producera ett sådant index för Sverige från 2008.

Det harmoniserade egnahemsindexet vore däremot knappast något lämpligt sätt att beakta egna hem inom KPI. Nettoanskaffningsansatsen passar nämligen mindre bra med tanke på vissa av KPI:s huvudanvändningar, såsom att kompensera konsumenter för prisutvecklingen.

En ny dynamisk modell har lagts fram för egna hem i KPI

Klevmarken (2006a, 2006b) har som sagt utvecklat en ny ansats för behandlingen av egna hem i KPI. Modellen är uppställd som en teoretisk grund för ett KPI som innefattar hela konsumtionen, inte enbart bostaden. Modellen kan sägas vara en vidareutveckling av teorin för så kallat levnads-kostnadsindex (jfr ILO et al., 2004, Ch. 17–18).

Modellen utgår från antagandet att konsumenten i varje tidsperiod väljer sin konsumtion så att denna ger bästa möjliga förhållande mellan nytta och kostnad. Det nya är att modellen också tar hänsyn till att egna hem består över tiden, och då blir tidsförloppet, dynamiken, av betydelse. Konsumenten antas bete sig rationellt, dvs. förnuftigt, för att alltid få bästa möjliga utbyte för sina pengar. Dock räknas även nöjen som "nytta" i detta sammanhang!

Modellen tar upp vad som bidrar till konsumentens nytta

Den nytta konsumenten har av sin konsumtion under en betraktad period (t.ex. ett visst år eller en viss månad) antas i den ideala modellen bero av följande faktorer:

- (1) Konsumtion av andra varor och tjänster än bostad
- (2) Boende i hyresbostad
- (3) Storlek och beskaffenhet av eget hem vid periodens början
- (4) Storlek och beskaffenhet av eget hem vid periodens slut
- (5) Finansiell nettoförmögenhet vid periodens slut

Eget hem och finansiell förmögenhet och vid periodens slut ger konsumenten nytta i form av trygghet om möjligheter till framtida konsumtion. Konsumenten kan under perioden spela med de nu nämnda faktorerna och välja sin konsumtion för att få den största möjliga nyttan.

Konsumentens nytta är ett idealt begrepp som inte kan beräknas praktiskt. Detta ideala begrepp är ändå viktigt när man ska ange vad den praktiska indexberäkningen avser att visa.

Modellen tar upp vad konsumenten har råd med

När konsumenten väljer sin konsumtion för största möjliga nytta, så sker det inom ramen för vad hon har råd med. Vad konsumenten har råd med bestäms av det så kallade *budgetvillkoret*.

Budgetvillkoret säger att konsumentens inkomster ska täcka hennes kostnader under den tidsperiod som betraktas. Inkomsterna som konsumenten har att röra sig med är enligt modellen följande:

- Arbetsinkomster
- Kapitalinkomster såsom räntor, utdelningar, kursvinster på värdepapper
- Uttag minus insättningar av sparat finansiellt kapital
- Upptagande av nya lån, minus låneamorteringar.

De kostnader som inkomsterna ska täcka är enligt modellen följande:

- Kostnad för andra varor och tjänster än bostad (inklusive hushållets kostnader för el, villaolja, vatten m.m.)
- Kostnad för hyra av hyresbostad
- Kostnad för reparationer och underhåll på bostad
- Kostnad för räntor på lån
- Kostnad för nybyggnad, om- eller tillbyggnad av eget hem

Kostnader för köp av "begagnat" eget hem behöver inte tas med, för de tar ut sig mot intäkter vid försäljning av eget

hem. Detta blir tydligt när man summerar över hela befolkningen.

Indextalet ska svara på en fråga

Nu vill man beräkna ett indextal som visar kostnadsutvecklingen för konsumenten genom prisförändringar mellan två olika perioder, t.ex. två olika år eller två olika månader. Indextalet utifrån modellen ska svara på denna fråga:

Hur mycket behöver konsumentens totala inkomst efter finansiellt sparande förändras vid en prisförändring, för att hon ska uppnå samma nyttonivå före och efter prisförändringen?

Passar bra för praktisk indexberäkning

I praktiken beräknas ett prisindex genom att man följer prisutvecklingen för en "korg" av varor och tjänster som konsumenterna konsumerar. Indexkorgen ska innehålla det som finns på kostnadssidan i budgetvillkoret. Dessutom görs följande förenkling i modellen:

- Beakta räntekostnad enbart på egnahemslån, inte på andra lån.

Den nya ansatsen innebär nu att indexkorgen i KPI skulle innehålla följande poster:

- Andra varor och tjänster än bostad (inklusive el, villaolja, vatten m.m.)
- Hyror för hyresbostäder
- Reparationer och underhåll på bostad
- Räntor på lån för egna hem
- Nybyggnad, om- och tillbyggnad av egna hem.

Metodändringar skulle bli begränsade

I praktisk indexberäkning har den nya ansatsen likheter med nuvarande KPI (se SCB, 2001) men skulle medföra metodändringar på vissa punkter, nämligen:

- Posten *Räntekostnader* får delvis ändrad innebörd.
- Nuvarande post *Avskrivningar* tas bort.
- Den borttagna posten *Avskrivningar* ersätts genom dels en ny post *Nybyggnader*, dels att posten *Reparationer* får vidgat innehåll.

Ändringar i val av underlag för vägningstal

Metodändringarna medför ett ändrat val av underlag för vissa posters vägningstal. Man kan slopa de särskilda kalkyler som nu ligger till grund för vägningstalen för posterna *Räntekostnader* och *Avskrivningar*. Istället kan man gå på observerade utgifter, väsentligen enligt undersökningen *Hushållens ekonomi* (HEK, bostadsdelen; motsvarar den tidigare *Bostads- och hyresundersökningen*, BHU), och *nationalräkenskaperna* (NR).

Metodändringarna enligt den nya ansatsen sammanfattas i följande tabell.

Nuvarande metod	Ny metod
Posten <i>Räntekostnader</i> Vikt: Beräknade räntor på ursprungliga anskaffningspriser, före skatteavdrag (kalkyl) Prismätning: Låneräntesatser och anskaffningspriser. Beaktar ej skatteändringars effekter	Posten <i>Räntekostnader</i> Vikt: Observerade räntekostnader för egnahemslån, efter beräknat skatteavdrag (HEK) Prismätning: Låneräntesatser och (ev.) huspriser. Beaktar ej skatteändringars effekter
Posten <i>Avskrivningar</i> Vikt: Antagen värdeminskning genom förslitning (kalkyl) Prismätning: Priser på material och arbete för större reparationer (Före 1999: Priser på nya hus)	Posten <i>Nybyggnader</i> Vikt: Observerade kostnader (NR) Prismätning: Priser på (nya) hus
Posten <i>Reparationer (mindre)</i> Vikt: Observerade kostnader Prismätning: Priser på material	Posten <i>Reparationer (inkl. om- och tillbyggnader)</i> Vikt: Observerade kostnader (HEK, NR) Prismätning: Priser på material och arbete

Frågor återstår delvis om räntekostnaderna

Några frågor om räntekostnadsposten i den nya ansatsen har betydelse.

Frågan om konstant eller varierande lånebelopp. Ser man till hushåll som bor i sina hus och har konstanta lån, så varierar räntekostnaderna enbart med låneräntesatsen. Ser man däremot till hushåll som köper hus så varierar räntekostnaderna även genom att behövt lånebelopp varierar med huspriserna. En viktig återstående fråga där diskussionen ännu inte landat är vilken variation som räntekostnadsposten ska visa. Olika alternativa lösningar har tagits upp i Nämnden för konsumentprisindex.

Frågan om ränta på eget kapital. En skillnad mellan den nya och den nuvarande ansatsen är att den nya ansatsen tar med räntekostnad enbart på lån. Den nuvarande ansatsen tar däremot med räntekostnad på hela inköpspriset för huset, alltså inte bara på lånat utan även på egenfinansierat kapital.

Den nya modellen utgår från konsumentens valsituation. Räntan på eget kapital är inte några pengar som konsumenten ser, och den kommer då inte in i budgetvillkoret. Räntan på eget kapital kan ses som samtidigt en dold kostnad och en dold intäkt. Den dolda kostnaden och den dolda intäkten tar ut varandra.

Referenserna finns här

E. Diewert (2004), The treatment of owner occupied housing and other durables in a consumer price index, CRIW Conference on Price Index Concepts and Measurement, in Vancouver, www.jpeer.ca/CRIW.htm .

ILO/IMF/OECD/UNECE/Eurostat/The World Bank (2004), Consumer Price Index Manual: Theory and Practice, Geneva: International Labour Office, www.ilo.org .

N. A. Klevmarken (2006a), Towards an applicable true cost-of-living index that incorporates housing, 2006-05-22, Meeting of the Ottawa Group, in London, www.statistics.

gov.uk/events/ottawa_group/agenda.asp .

N. A. Klevmarken (2006b), A preference based index including housing, uppsats.

Konjunkturinstitutet (2002), Egnahemsposten i konsumentprisindex – En granskning av KPI-utredningens förslag, Specialstudie Nr 2, www.konj.se .

Regeringen (2001), Nya riktlinjer för konsumentprisindex, Bilaga 4 till Budgetpropositionen för 2002, Prop. 2001/2002:1, Regeringskansliet, www.regeringen.se .

M. Ribe (2004), Swedish re-considerations of user-cost approaches to owner occupied housing, *Statistical Journal of the United Nations ECE*, 21, 139–146.

SCB (2001), *The Swedish Consumer Price Index, A Handbook of Methods*, by J. Dalén, www.scb.se .

SOU 1999:124, *Konsumentprisindex, Betänkande från Utredningen om konsumentprisindex*, www.regeringen.se .

Kontaktperson: Martin Ribe, 08-506 948 54

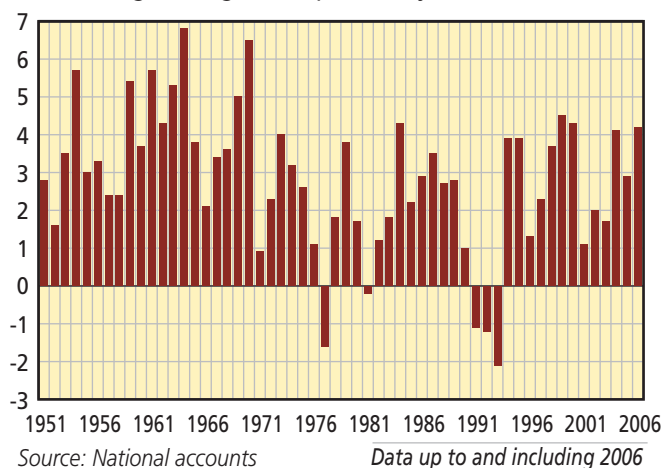
Summary

Mixed picture for the first quarter

During the first quarter this year, GDP was 3 percent higher than the first quarter of 2006. This was a more moderate growth than during 2006, but still higher than the historical average. In Sweden growth cycles of about five years have been the usual pattern during recent decades. The latest peaks were in 2000 and 2005–2006. The economic development during the first quarter gave different signals and consequently the state of the economy is more difficult to interpret than before.

GDP growth 1951–2006

Percentage change from previous year.

The picture of economic development is mixed to a certain extent regarding the first quarter of 2007. Industry showed signs of weakening. Production developed more slowly than in previous quarters, the export of goods was considerably weaker than last year and inventories of finished goods grew during the first quarter. This, and the fact that new orders fell, were signs of a more moderate demand. Productivity growth decreased considerably during the first quarter as growth in employment was higher than the increase in production.

Gross investments, both in machinery and residential investments, rose more than they have done for a long time. The contribution to growth from investments was 2.1 percentage points. Net exports showed an almost as large negative contribution. However a large part of investments consists of imported goods, which is why the import-adjusted contributions show a somewhat different picture. Gross investments contributed import-adjusted by 0.9 percentage points while exports gave a positive contribution of 1.0 percentage point. The contribution from household consumption was a moderate 0.3 percentage points and government consumption contributed by 0.2 percentage points to GDP growth.

Household consumption had not yet gained speed but disposable income rose by a total of 6.1 percent, in current prices, mainly as a consequence of lower taxes but also due to increased employment. The savings ratio rose thereby to 10 percent, which gives space for further consumption. The rate of growth of general government consumption doubled for the first quarter compared to the same quarter a year ago.

Even though the economic conditions during the first quarter have been more difficult to interpret than previously, it is obvious that demand for exported goods has decreased, especially from the US and Asia where exports have fallen. Domestic demand however still showed a strong increase, mainly regarding investments.

One important aspect for the improvement of economic statistics is the development of longer time series. Long time series are of great value when analysing structural changes but also economic cycles in a long-term perspective. To show the importance of long time series, this issue of "Swedish economy – a statistical perspective" focuses on the development in the general government sector. The analysis is partly based on newly-developed time series for Sweden but also on statistics from the OECD and others.

The general government sector in Sweden grew mainly during the 1960s and 1970s, with an considerable increase in both government spending, transfers and taxes. Government spending increased from approximately 30 percent of GDP to 65–70 percent. In the OECD area, the expenditure ratio did not increase as much. Sweden, as with other Nordic countries, was struck by state financial crises at the end of the 1990s, but the handling of these crises was relatively successful.

During the last 50 years, financial savings have affected assets and liabilities in the governmental balance sheet. The net debt has, at the most, amounted to 30 percent of GDP. Strong improvements of the government sector's financial assets have been seen during three time periods; the latest after the budget restrictions in the 1990s. The total surpluses disappeared relatively quickly after previous peaks due to devaluation and economic crises. The present build-up of assets is different from the previous ones in several ways.

Owner occupied housing in the Consumer Price Index (CPI) is an area where a development work is in progress. A feature article describes the present state in this work and how a future computational model may be designed.

Ansvarig utgivare:

Gunnel Bengtsson

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Leif Munters, redaktör	08-506 945 09
Monica Nelson Edberg	08-506 945 66
Bo Bergman	08-506 945 42
Hans-Olof Hagén	08-506 944 66
Vera Norrman	08-506 943 04
Bo Sandén	08-506 946 94
Tomas Thorén	08-506 941 46
Olle Djerf, konsult, SCB	08-35 44 27

Medskribenter:

Torkel Brinkenfeldt, arbetsmarknad

Martin Ribe, priser

Maria Wallin, nationalräkenskaper

Grafisk form och webbpublicering:

Monica Andersson	08-506 943 62
Arne Orrgård	08-506 950 73

Förfrågningar kan även göras via e-post med adress: förnamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv

ISSN 1653–3828

URN:NBN:SE:SCB-2007-A28ST0702_pdf(pdf)